

*Bureau Advies Research Training
voor non-profit en overheid*

Talenten in de peiling
*Rapportage over de tweede peiling
van het onderzoek Culturele talentontwikkeling*

April 2013
Margreet Windhorst
Peter van der Zant

Samenvatting en conclusies

Dit is de rapportage over de uitkomsten van de tweede peiling van het landelijk onderzoek naar talentontwikkeling. Bureau ART voert dit onderzoek uit in opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP), de provincie Drenthe en de gemeenten Almere, Den Haag, Enschede, Utrecht en Zaanstad. Het onderzoek wordt begeleid door een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van het FCP, de provincie en de vijf gemeenten.

Aan het onderzoek nemen ca. 400 jongeren van 12 – 18 jaar deel die in een twintigtal projecten hun talenten ontwikkelen (of hebben ontwikkeld). De projecten zijn zeer uiteenlopend van aard en richten zich op verschillende disciplines, zoals muziek, dans, toneel, hiphop of multimedia.¹ De jongeren vullen gedurende een periode van anderhalf jaar drie maal een vragenlijst in: de eerste keer was in het voorjaar 2012, de tweede keer in het najaar 2012 en de derde keer zal zijn in het voorjaar 2013. Zo kan de ontwikkeling van talenten op het niveau van individuele jongeren gedurende anderhalf jaar worden gevolgd.

Van de in totaal 394 deelnemers vulden er 232 een vragenlijst in, een goed respons van 59%, maar lager dan de 76% in de eerste peiling. Een van de redenen voor de lagere respons is dat van een aantal van de genoemde projecten de subsidie inmiddels is beëindigd, waardoor de communicatie met de deelnemers wordt bemoeilijkt.

In de tweede peiling werden vooral vragen herhaald uit de eerste peiling, om te zien of er verschillen waren opgetreden in onder andere het oordeel over het project, de tijdsbesteding aan talentontwikkeling en de school- en beroepskeuze of de steun van de ouders.

In de analyses werd steeds gekeken of er verschillen waren tussen landelijke en regionale of lokale projecten, tussen langlopende projecten (bijvoorbeeld een jeugdorkest of theatergroep) en kortdurende projecten (bijvoorbeeld een wedstrijd of concours) en tussen diverse disciplines (klassieke muziek, theater, new arts² en multidisciplinair). Ten behoeve van deze vergelijking werd bij het oordeel van de deelnemers over hun project een factoranalyse toegepast om alle aspecten te reduceren tot vijf dimensies.

Uit de tweede peiling kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

¹ We gebruiken de term 'project' voor alle talentontwikkelingsactiviteiten, ook als het om een wedstrijd of een regulier orkest of een theatergroep gaat.

² Onder New Arts verstaan we in dit rapport alle kunst die is ontstaan uit de jongeren- of straatcultuur, m.n. urban arts zoals rap, hiphop, breakdance, graffiti, animatie e.d.

Deelname

Bijna een kwart van de respondenten zegt te zijn gestopt met hun deelname aan het project. De belangrijkste reden is dat het project is beëindigd (bijv. Alba) of slechts tijdelijk van aard was (bijv. Prinses Christina Concours of Kunstbende). Slechts een enkeling had zelf geen zin meer of was teleurgesteld in het project.

Van de jongeren die gestopt zijn geeft 70% aan dat het project heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van hun talenten. Alleen bij de projecten van Compaen en Spin da Ring geven de meeste deelnemers aan dat het niet of nauwelijks heeft bijgedragen aan hun talentontwikkeling. Landelijke projecten hebben iets meer bijgedragen aan talentontwikkeling dan regionale of plaatselijke projecten. Projecten op het gebied van klassieke muziek en theater hebben iets meer bijgedragen aan talentontwikkeling dan de urban en multidisciplinaire projecten.

36% van de jongeren die niet meer deelname aan het project, is gestart met een andere activiteit of project waar ze hun talenten verder kunnen ontwikkelen. In de discipline *klassieke muziek* zijn in vergelijking met de andere disciplines de meeste jongeren met andere talentontwikkelingsactiviteiten gestart.

Effecten van deelname aan het project

De meeste deelnemers aan het onderzoek zijn positief over de effecten van deelname aan het talentontwikkelingsproject. 70% van de respondenten vindt dat zij door hun deelname meer zelfvertrouwen krijgen, 60% wordt meer bewust van wat zij in hun verdere leven willen doen, 47% weet beter de juiste opleiding of het juiste beroep te kiezen.

Net zoals in de eerste peiling scoren de deelnemers het hoogst op de stellingen 'je leert er veel', 'je krijgt goede adviezen van docenten/ begeleiders', 'de contacten met de deelnemers zijn meestal goed' en 'het niveau sluit goed aan bij wat je al kunt'.

Blijkbaar wordt in veel projecten de lat niet zeer hoog gelegd. Net als bij de eerste peiling wordt laag gescoord op de stellingen 'je moet hard werken om mee te kunnen komen', 'het kost je veel tijd' en 'je leert hier dingen die je nergens anders zou kunnen leren'.

In vergelijking met de eerste peiling zijn de scores op de meeste stellingen in de tweede peiling iets lager. Dit kan er op wijzen dat naarmate het project vordert het oordeel iets minder positief wordt. In vergelijking met de eerste peiling wordt er in de tweede peiling slechts hoger gescoord op twee stellingen: 'Je wordt minder onzeker bij optredens' en 'Je wordt je meer bewust van wat je wat je wilt gaan doen op kunstzinnig of creatief gebied'. Op alle andere stellingen wordt iets lager gescoord, maar de verschillen zijn gering.

Langlopende projecten scoren vrijwel over de gehele linie positiever dan kortdurende projecten; deelnemers van langlopende projecten vinden in vergelijking met deelnemers aan kortdurende projecten dat ze er meer leren en betere adviezen krijgen, en dat docenten/ begeleiders de deelnemers meer enthousiast maken; ook de contacten met de overige deelnemers zijn beter. Landelijke projecten scoren over de gehele linie iets beter dan regionale/ lokale projecten.

Effecten van deelname op vijf dimensies

Op basis van een factoranalyse konden we de twintig aspecten van de beoordeling van het project reduceren tot vijf dimensies: (artistieke) ontwikkeling, bewustwording (van school- en beroepskeuze), sociale contacten, mate van eigen inbreng en intensiteit van het project. Landelijke projecten scoren op alle vijf dimensies (iets) hoger dan regionale/ lokale projecten, met name op de dimensies *intensiteit* en *ontwikkeling*.

Langlopende projecten scoren op alle vijf dimensies (aanzienlijk) hoger dan kortdurende projecten, met name op de dimensies *ontwikkeling* en *sociale contacten*.

Projecten in de discipline new arts scoren het hoogst op de dimensie *eigen inbreng*, theaterprojecten het hoogst op de dimensies *ontwikkeling*, *sociale contacten* en *bewustwording* en projecten op het gebied van klassieke muziek op *intensiteit*.

Tijdsbesteding aan talentontwikkeling

Bij de eerste peiling vroegen we de jonge talenten hoeveel uur zij gemiddeld per week besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten. Gemiddeld bleken de deelnemers 10,5 uur per week te besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten. Het meest genoemde antwoord was 7 uur per week. Dat is tamelijk bescheiden als we kijken naar studies van o.a. Ericsson e.a. en Daniël Levin, die beweren dat talenten minimaal 10.000 uur tot hun twintigste moeten oefenen om eventueel aan de top te komen.

In de tweede peiling werd ook gevraagd of de deelnemers in vergelijking met de eerste peiling meer of minder tijd besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten; 42% denkt nu meer tijd aan kunstzinnige of creatieve activiteiten te besteden, 41% denkt dat de hoeveelheid tijd ongeveer hetzelfde is gebleven.

Kijken we naar verschillen in discipline, dan zien we dat bij klassieke muziek verhoudingsgewijs iets vaker meer tijd aan kunstzinnige of creatieve activiteiten wordt besteed in vergelijking met de eerste peiling. Tussen langdurende en kortdurende projecten is op dit punt nauwelijks verschil. Deelnemers aan landelijke projecten zijn in vergelijking met deelnemers aan regionale/ lokale projecten vaker meer tijd gaan besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten.

Van degenen die meer tijd zijn gaan besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten denkt 60% dat dit (ook) komt door hun deelname aan het project. Bij regionale en lokale projecten en bij langlopende projecten denken deelnemers relatief vaker dan bij landelijke projecten en bij kortdurende projecten dat dit (ook) door hun deelname aan het project komt. Bij projecten op het gebied van theater en klassieke muziek denken deelnemers relatief vaker dan bij new arts en multidisciplinaire projecten dat dit (ook) door hun deelname aan het project komt.

Factoren van invloed op talentontwikkeling

Een belangrijk onderwerp in de studies naar talentontwikkeling is de vraag of talent vooral een kwestie is van 'nature' (natuurlijke aanleg) of van 'nurture' (iets wat geleerd kan worden). Daarom vroegen we in de tweede peiling aan de deelnemers of zij zichzelf een talent vinden en hoe zij aan die talenten zijn gekomen. Meer dan de helft van de deelnemers (59%) vindt zichzelf een talent; 30% zegt dat nog niet te weten. Van de jongeren die zelf vinden dat zij een talent zijn, geeft 68% aan dat zij al heel jong als kind over deze talenten beschikten; 25% heeft de talenten op school kunnen ontwikkelen, 39% (ook) op latere leeftijd buiten school.

Bij klassieke muziek geven deelnemers vaker dan in andere disciplines aan, dat zij al heel jong als kind over talent beschikten. Bij new arts worden de talenten vooral op latere leeftijd buiten school ontwikkeld.

Motivatie en zelfdiscipline

Zelfdiscipline blijkt over het algemeen een belangrijke succesfactor voor talentontwikkeling te zijn; de deelnemers aan het onderzoek scoren echter tamelijk laag op een internationaal veelgebruikte schaal van zelfdiscipline.

Uit de tweede peiling blijkt dat de deelnemers veel hoger scoren op intrinsieke motivatie dan op extrinsieke motivatie als het gaat om de motivatie aan talentontwikkeling deel te nemen. Het gaat de jongeren vooral om het leren van nieuwe dingen en het plezier om kunst te beoefenen. Ook het plezier om te ontdekken hoe je steeds beter kunt presteren is belangrijk voor ze, evenals de voldoening om moeilijke technieken of vaardigheden te leren beheersen. Extrinsieke motivatie (later geld verdienen als kunstenaar, bang voor problemen met ouders) speelt nauwelijks een rol. Alleen de waardering van mensen in hun omgeving (met name van vrienden) is een zeer bescheiden extrinsieke motiverende factor om kunst te beoefenen.

Steun en verdere stimulansen

De jonge talenten blijken nog steeds (zeer) positief te oordelen over de rol van hun ouders. Zo vinden ze vrijwel allen dat hun ouders trots zijn dat zij iets kunstzinnigs of creatiefs doen. Slechts een kleine groep jonge talenten geeft aan dat hun ouders vinden dat zij meer aan school en minder aan kunstzinnige of creatieve activiteiten moeten doen.

In de discipline *klassieke muziek* is de steun van de ouders iets groter dan in de andere disciplines. In de discipline *new arts* is er op een aantal aspecten juist minder steun van de ouders (m.n. vervoer en meebetalen aan activiteiten).

Om hun talenten nog verder te ontwikkelen hebben de jonge talenten vooral behoefte aan (nog meer) workshops, masterclasses, studiebijeenkomsten e.d. en nog meer mogelijkheden om op te treden. Afhankelijk van het project waar zij aan deelnemen zijn er nog specifieke wensen.

Toekomstplannen

De meeste deelnemers weten (zeker of wel zo'n beetje) wat ze later willen worden, deelnemers aan landelijke projecten nog iets meer dan deelnemers aan regionale/ lokale projecten. Ten opzichte van de eerste peiling zijn er nauwelijks veranderingen opgetreden. Van de deelnemers die weten wat ze later willen worden, denkt twee derde aan iets op kunstzinnig of creatief gebied. Bij landelijke projecten en in de discipline theater denken deelnemers relatief vaker aan iets op kunstzinnig of creatief gebied.

De meeste deelnemers weten al welke opleiding ze na de huidige school willen gaan volgen, maar het percentage is ten opzichte van de eerste peiling iets gedaald; ten dele wordt dit verklaard doordat het aantal respondenten dat heeft besloten niet meer naar school te gaan iets is gestegen. Bij landelijke projecten weten deelnemers iets vaker dan bij regionale/ lokale projecten of ze een volgende opleiding gaan doen.

Van degenen die weten welke opleiding ze gaan volgen, gaat nog steeds bijna twee derde een opleiding op kunstzinnig of creatief gebied volgen, doorgaans een hbo- of universitaire opleiding.

De laatste peiling zal nog voor de zomer van 2013 worden uitgevoerd.

Inhoudsopgave

	blz.
Samenvatting en conclusies	2
1. Inleiding	8
2. De onderzoeksopzet	9
2.1 De samenstelling van de onderzoeksgroep	
2.2 De deelname aan het onderzoek	
3. De ontwikkeling van de deelnemers	14
3.1 Continuïteit in de deelname en de redenen om te stoppen	
3.2 Bijdrage aan talentontwikkeling	
4. De effecten van deelname	21
4.1 Ervaringen met het project	
4.2 De projecten vergeleken op vijf dimensies	
4.2 De tijdsbesteding aan talentontwikkeling	
5. Factoren van invloed op talentontwikkeling	35
5.1 De oorsprong van talenten	
5.2 De mate van zelfdiscipline	
5.3 De intrinsieke en extrinsieke motivatie	
6. Steun en verdere stimulansen	42
6.1 Wensen t.a.v. verdere ondersteuning	
6.2 De steun van de ouders	
7. Toekomstplannen	46
7.1 Het beroepsperspectief	
7.2 De schoolkeuze	
Bijlage 1: Vragenlijst peiling 2	

1. Inleiding

In opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie, de provincie Drenthe en de gemeenten Almere, Den Haag, Enschede, Utrecht en Zaanstad voert Bureau ART een onderzoek uit naar de effecten van deelname aan projecten gericht op talentontwikkeling in de kunsten. Het onderzoek wordt begeleid door een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van het FCP, de provincie en de vijf gemeenten. Tevens is er een wetenschappelijke adviescommissie die adviseert over de aanpak van het onderzoek, zoals de dataverzameling en –analyse.

Aan het onderzoek nemen ca. 400 jongeren van 12 – 18 jaar deel, die in een twintigtal projecten hun talenten ontwikkelen (of hebben ontwikkeld). De projecten zijn zeer uitlopend van aard en richten zich op verschillende disciplines, zoals muziek, dans, toneel, hiphop of multimedia. Alle projecten die meedoen aan het onderzoek worden (of werden) medegefinancierd door de zeven opdrachtgevers van het onderzoek.

De centrale vraagstelling voor het onderzoek is:

Wat zijn over een periode van anderhalf jaar de effecten van talentontwikkelingsprojecten in de culturele sector op de deelnemers: hun persoonlijke ontwikkeling, hun culturele loopbaan, hun schoolkeuze en eventueel hun deelname aan de samenleving in ruimere zin (participatie, arbeid).

Het onderzoek bestaat uit drie peilingen, gespreid over anderhalf jaar. De eerste peiling startte in december 2011 en eindigde in juni 2012 (dit in verband met de uiteenlopende startdata van de diverse activiteiten). De tweede peiling vond plaats in het najaar van 2012. De laatste peiling zal in het voorjaar van 2013 worden uitgevoerd.

Bij elke peiling wordt aan de jongeren gevraagd een vragenlijst in te vullen. Zo kan de ontwikkeling van talenten op het niveau van individuele jongeren gedurende anderhalf jaar worden gemeten. Het onderzoek moet bijdragen aan de ontwikkeling van evidence-based cultuurparticipatiebeleid, dat ondermeer kan leiden tot weloverwogen keuzes in het (landelijke, regionale of lokale) beleid ter ondersteuning van talentontwikkeling.

Dit is de rapportage over de tweede peiling. In hoofdstuk 2 beschrijven we eerst de opzet van het onderzoek. In hoofdstuk 3 gaan we in op de mate waarin de jongeren hun deelname aan de talentontwikkelingsprojecten continueren. Hoofdstuk 4 gaat in op de (door de deelnemers zelf ervaren) effecten van deelname. In hoofdstuk 5 kijken we naar factoren die van invloed kunnen zijn op talentontwikkeling, zoals zelfdiscipline en motivatie. Hoofdstuk 6 beschrijft welke wensen de jongeren hebben voor hun verdere talentontwikkeling en welke steun zij ondervinden. In hoofdstuk 7 gaan we in op de toekomstplannen van de jongeren. Waar mogelijk proberen we steeds een vergelijking te maken tussen de uitkomsten van de eerste en de tweede peiling. In kaders staan typerende uitspraken van de deelnemers over de waarde die deelname aan de talentontwikkelingsprojecten voor hen heeft. In de bijlage treft de lezer de vragenlijst aan die voor de tweede peiling is gebruikt.

2. De opzet van het onderzoek

Hoofdstuk 2 is gewijd aan de opzet van het onderzoek. Eerst gaan we in op de groep talenten die wordt onderzocht (par. 2.1). Daarna beschrijven we de samenstelling van de onderzoeksgroep en maatregelen die werden genomen om de respons op de vragenlijst te verhogen (par. 2.2).

2.1 De samenstelling van de onderzoeksgroep

In het landelijk onderzoek Talentontwikkeling wordt een groep van ca. 400 jonge talenten in de kunsten gedurende anderhalf jaar gevolgd, in de periode van december 2011 tot en met april 2013.

Voor mij is AIGHT erg belangrijk, omdat ik mij niet alleen in het dansen ontwikkel, maar ook op sociaal gebied en je wordt er minder onzeker van. Het Haags hiphopcentrum is voor mij de plek waar ik mij kan uiten in wat ik het liefste doe.

Deze ca. 400 jonge talenten nemen of namen deel aan 19 projecten³ die worden (of werden) gefinancierd door het Fonds voor Cultuurparticipatie en/of de provincie Drenthe, de gemeenten Almere, Den Haag, Enschede, Utrecht of Zaanstad. Drie projecten zijn *landelijk*:

1. Jeugdorkest Nederland
2. Prinses Christina Concours
3. De Kunstbende

Daarnaast nemen er 16 *lokale of regionale* projecten deel:

4. ICO Assen/ De Keienbende (Drenthe)
5. Theatergroep NiznO (Drenthe)
6. Theatergroep Alba (Den Haag)
7. Hiphopcentrum AIGHT (Den Haag)
8. Theatergroep NEST/ Theatermijn (Zaanstad)
9. Vmbo-school Compaen (Zaanstad)
10. De Faust Theaterschool (Almere)
11. Muziektalentklas De Kunstlinie (Almere)
12. Almeers Jeugd Symfonie Orkest (Almere)
13. Spin da Ring (Enschede)
14. NAXT (Enschede)
15. UCee Station (Utrecht en andere steden)
16. Master Habek (Utrecht)
17. STRAAT (Utrecht)
18. MEET TV (Arnhem)
19. Video Virus (Apeldoorn, Arnhem, Deventer, Enschede, Zwolle, Nijmegen).

³ We gebruiken de term 'project' voor alle talentontwikkelingsactiviteiten, ook als het om een wedstrijd of regulier orkest of theatergroep gaat.

Deze projecten/ activiteiten zijn alle gericht op talentontwikkeling, maar variëren onderling sterk. Ten eerste zijn sommige projecten eenmalig en/ of kortdurend van aard (een wedstrijd, een concours) en andere in principe permanent of langlopend (een orkest of theatergroep). Voor de analyse in dit rapport hebben we de volgende indeling gemaakt (die uiteraard altijd enigszins arbitrair is).

Langlopend:

1. Jeugdorkest Nederland
2. Theatergroep NiznO
3. Theatergroep Alba
4. De Faust Theaterschool
5. Theatergroep NEST/ Theatermijn
6. Hiphopcentrum AIGHT
7. Almeers Jeugd Symfonie Orkest
8. Muziektalentklas De Kunstlinie
9. UCee Station
10. NAXT
11. STRAAT
12. Video Virus
13. MEET TV

Kortdurend:

1. Prinses Christina Concours
2. De Kunstbende
3. ICO Assen/ De Keienbende
4. Vmbo-school Compaen
5. Spin da Ring
6. Master Habek

Het niveau van de Talentenklas van de Kunstlinie is hoger dan bij de reguliere lessen en er zijn meer momenten om op te treden, waardoor je ervaring kunt opbouwen. Daardoor kun je veel sneller groeien en ontwikkelen en het is leuker om uitgedaagd te worden met lastiger repertoire.

Daarnaast kunnen de projecten (ook enigszins arbitrair) naar discipline worden ingedeeld:

(Klassieke) muziek:

1. Prinses Christina Concours
2. Jeugdorkest Nederland
3. Almeers Jeugd Symfonie Orkest
4. Muziektalentklas De Kunstlinie

Theater:

1. Theatergroep NiznO
2. Theatergroep Alba
3. De Faust Theaterschool
4. Theatergroep NEST/ Theatermijn

Urban/ new arts⁴:

1. Hiphopcentrum AIGHT
2. UCee Station
3. NAXT
4. STRAAT
5. Video Virus
6. MEET TV
7. Spin da Ring
8. Master Habek

Multidisciplinair:

1. De Kunstbende
2. ICO Assen/ De Keienbende
3. Vmbo-school Compaen

Het project Video Virus van het Kunstbedrijf Arnhem is in de periode tussen de eerste en tweede peiling gestopt. Het project Master! van het Utrechts hiphopcentrum Habek heeft zowel organisatorisch als op het niveau van individuele deelnemers te kampen gehad met problemen en tegenvallers, waardoor het van aanvang af al weinig deelnemers kon leveren voor dit onderzoek.

Bovendien is van twee projecten de subsidie beëindigd. Van Theatergroep NEST is de subsidie vanuit de gemeente Zaanstad gestopt; Theatermijn is een particulier initiatief dat hiervoor in de plaats is gekomen. Theatergroep Alba heeft al haar activiteiten beëindigd, nadat de gemeente Den Haag besloot geen subsidie meer toe te kennen.

⁴ Onder New Arts verstaan we in dit rapport alle kunst die is ontstaan uit de jongeren- of straatcultuur, m.n. urban arts zoals rap, hiphop, breakdance, graffiti, animatie e.d.

2.2 De deelname aan het onderzoek

Net als bij de eerste peiling werden verschillende maatregelen genomen om een goede respons te verkrijgen:

- De begeleiders van elk project (en de financiers van het project) kregen na de eerste peiling een rapportage op maat over de 'eigen' deelnemers. Ook na afloop van het gehele onderzoek zullen zij zo'n rapportage op maat krijgen over hun eigen project. Deze rapportage kan worden gebruikt voor de interne evaluatie van het project en eventueel als onderdeel fungeren van de verantwoording aan de (huidige of potentiële) financiers. Zo wordt het voor elk project van belang, dat zoveel mogelijk deelnemers de vragenlijsten invullen.
- In overleg met vertegenwoordigers van de projecten werd er soms voor gekozen de vragenlijst schriftelijk tijdens een groepsbijeenkomst of iets dergelijks af te nemen.
- De deelnemers ontvingen niet alleen een mail met een link naar de vragenlijst, maar na twee weken een herinneringsmail.
- Van een aantal projecten werden ook de 06-nummers van de deelnemers verkregen. Deze deelnemers kregen op de avond van de verzending van de mails een sms-bericht, met het verzoek in de mailbox te kijken.
- Aan de begeleiders van de projecten werd gevraagd hun deelnemers te stimuleren de vragenlijst in te vullen. Wanneer na enkele weken de respons uit een bepaald project achterbleef, werden de betreffende begeleiders nogmaals verzocht hun deelnemers te wijzen op het belang van het invullen van de vragenlijst.
- Net als bij de eerste peiling werd een Ipad verloot onder de deelnemers die de vragenlijst daadwerkelijk invulden.

Een aantal mailadressen bleek tijdens de tweede peiling niet meer actief. Dit betekende dat er uiteindelijk 364 deelnemers met geldige mailadressen konden worden benaderd.

Bovendien werden 30 leerlingen van vmbo-school Compaen gevraagd de enquête schriftelijk in te vullen. Van de in totaal 394 deelnemers vulden er 232 een vragenlijst in, een respons van 59%. Een goede respons, maar lager dan de 76% in de eerste peiling.

De lagere respons wordt waarschijnlijk vooral veroorzaakt, doordat sommige projecten zijn gestopt en/ of geen subsidie meer ontvangen, zoals NEST, Alba en Video Virus. Zo was bij Video Virus de respons in de eerste peiling juist hoog, doordat de vragenlijst schriftelijk werd afgenomen tijdens een deelnemersbijeenkomst van het project. Bij instellingen als Alba kon geen beroep meer worden gedaan op de begeleiders om de jongeren te stimuleren de vragenlijst in te vullen. Andere projecten, zoals Spin da Ring, zijn qua opzet enigszins vluchtig, waardoor de begeleiders geen enkel contact meer hebben met de deelnemers aan het onderzoek. Dit zien we terug in de responspercentages per project (tabel 2.1).

Tabel 2.1: Responspercentage per project (N=232)

Project	%	Aantal respondenten
Jeugdorkest Nederland	77%	50
De Faust Theaterschool/ Theaterschool Almere	76%	13
Theatergroep NizNo	76%	16
De Kunstbende	69%	46
Muziektalentklas De Kunstlinie	68%	13
NAXT	60%	6
Compaen	60%	24
Almeers Jeugd Symfonie Orkest	55%	12
Theatergroep Alba	54%	6
Prinses Christina Concours	47%	16
ICO Assen/ De Keienbende	46%	6
Hiphopcentrum AIGHT	46%	6
Spin da Ring	40%	6
Theatergroep NEST/ Theatermijn	38%	3
STRAAT	33%	1
UCee Station	25%	7
MEET TV	20%	1
Video Virus	0%	0
Master Habek	0%	0

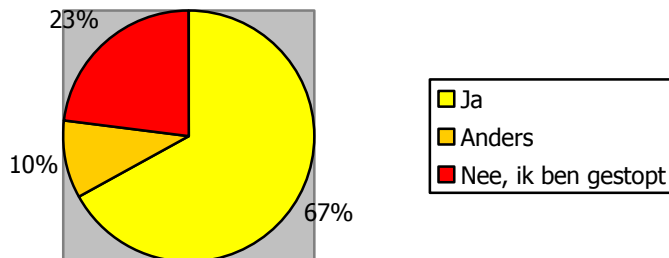
3. De ontwikkeling van de deelnemers

In dit hoofdstuk bespreken we de continuïteit in de deelname aan de diverse talentontwikkelingsprojecten en de reden om te stoppen met een project (par. 3.1). Ook kijken we of degenen die stopten met hun deelname actief zijn geworden in andere talentontwikkelingsactiviteiten (par. 3.2).

3.1 Continuïteit in de deelname en de redenen om te stoppen

Bijna een kwart (23%) van de respondenten zegt te zijn gestopt met hun deelname aan het project; 67% geeft aan nog steeds deel te nemen.

Grafiek 3.1: *Neem je nog steeds deel?* (N=232)

Bij 'anders' worden antwoorden gegeven als:

- Ik neem tijdelijk niet deel.
- Ik zit te twijfelen of ik volgend jaar weer mee zal doen.
- Volgend jaar doe ik mee aan de voorronde.

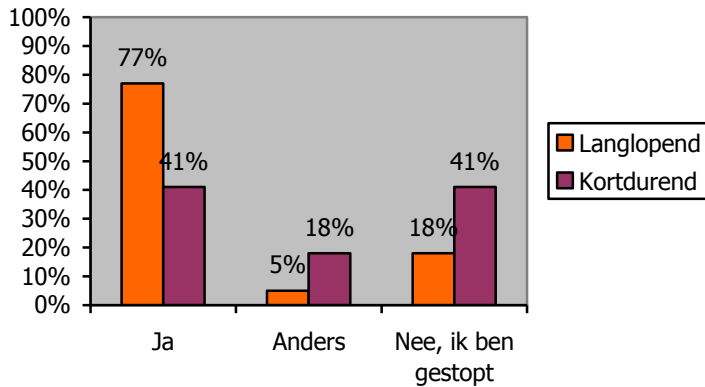
Enkele projecten zijn inmiddels gestopt (o.a. Video Virus, Alba); zo geven alle respondenten van Alba aan dat ze niet meer deelnemen. Van de andere projecten (JNO, AJSO, Muziekklas Kunstlinie, AIGHT) neemt vaak meer dan 80% van de respondenten nog steeds deel.

Het voornaamste was dat ik hierdoor dus bij PeerJonG ben gekomen. Hier was ik zonder Kunstbende nooit bij gekomen.

Het percentage respondenten dat stopt met een activiteit wordt verder vooral beïnvloed doordat sommige projecten (m.n. concoursen en wedstrijden als Prinses Christina Concours en Kunstbende, maar ook de activiteiten van vmbo-school Compaen) tijdelijk van aard zijn.

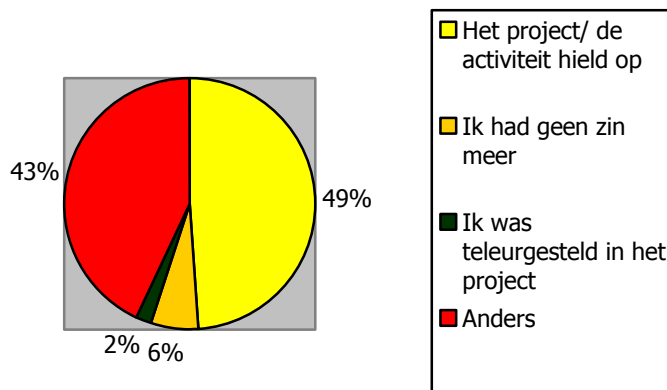
Er is nauwelijks verschil bij deze vraag tussen de diverse disciplines en tussen landelijke en regionale/ plaatselijke projecten. Wel is er (niet verrassend) een duidelijk verschil te zien tussen langdurende projecten (jeugdorkesten, theatergroepen e.d.) en kortlopende projecten (wedstrijden, concoursen e.d.) (grafiek 3.2).

Grafiek 3.2: *Neem je nog steeds deel?, naar karakter project (N=232)*

De belangrijkste reden waarom men is gestopt, blijkt dan ook dat het project ophield. Slechts 2% was teleurgesteld in het project of de activiteit, 6% had geen zin meer.

Grafiek 3.3: *Redenen om te stoppen (N=65)*

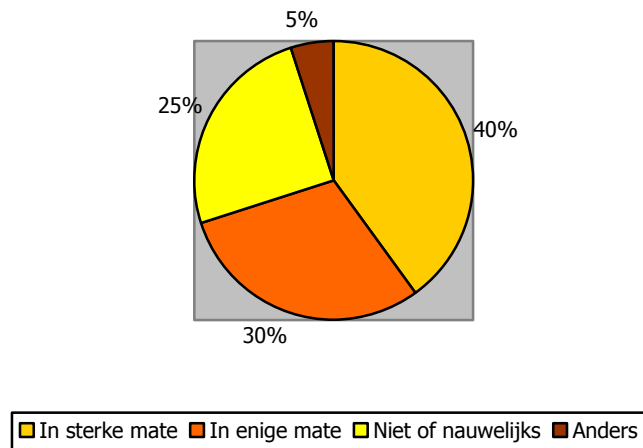
Bij 'anders' wordt vermeld:

- Geen tijd meer
- Ben een jaar reizen en werken
- Ik ben te oud om mee te doen
- Ik werd ziek en moest al mijn energie op school richten
- Leeftijdsgrens overschreden
- Ik ben aangenomen op hbo toneelschool
- Ik ben aangenomen op het conservatorium
- Ik heb leeftijdsgrens bereikt
- Niet meer te combineren met school en sport
- Ik moest weer fulltime naar school.

3.2 Bijdrage aan talentontwikkeling

40% van de jongeren die gestopt zijn geeft aan dat het project/ de activiteit in sterke mate heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van hun talenten. Nog eens 30% vindt dat het in enige mate heeft bijgedragen (grafiek 3.3).

Grafiek 3.3: Bijdrage van project aan talentontwikkeling (N=63)

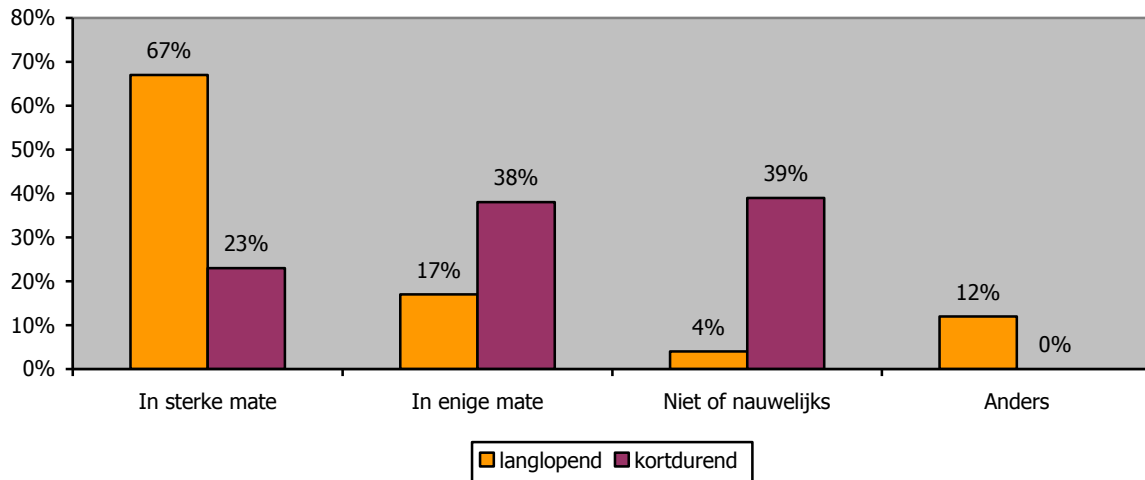
Bij 'anders' wordt genoteerd:

- Laatste jaren leerde ik niets meer, maar waren we alleen met voorstellingen bezig.
- In sterke mate, maar de laatste 2 jaar helaas niet meer.
- Het project (UCee) heeft mij vooral geholpen met een nieuwe richting kiezen, ik wilde destijds verder studeren maar had geen idee wat. Dat is uiteindelijk de Allround grimeur opleiding geworden, ik ben nu 2e jaars en druk bezig met de opleiding! Ook heb ik persoonlijk wat veranderingen ondergaan dankzij het project, zoals bv. zelfstandigheid.

Voor mij is het Jeugd Orkest Nederland écht iets om een beeld te scheppen van wat ik later wil gaan doen. Je doet veel ervaring op. Het staat ook goed op je cv. Het JON is wel echt iets wat me helpt verder te komen.

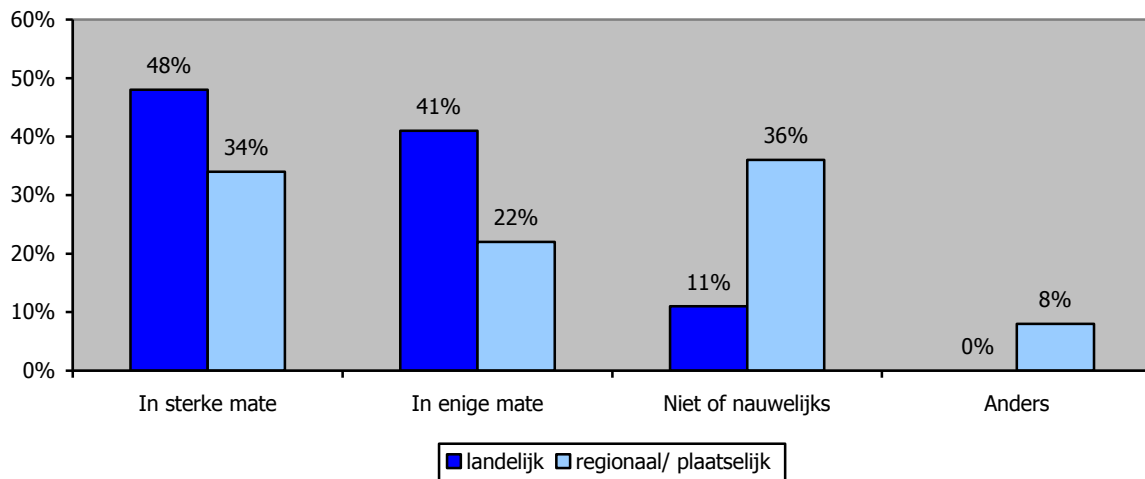
Alleen bij de projecten van Compaen en Spin da Ring geven de meeste deelnemers aan dat het niet of nauwelijks heeft bijgedragen aan hun talentontwikkeling. In het algemeen hebben kortdurende projecten minder bijgedragen aan talentontwikkeling dan permanente projecten (grafiek 3.5).

Grafiek 3.5: Bijdrage van project aan talentontwikkeling, naar karakter project (N=63)

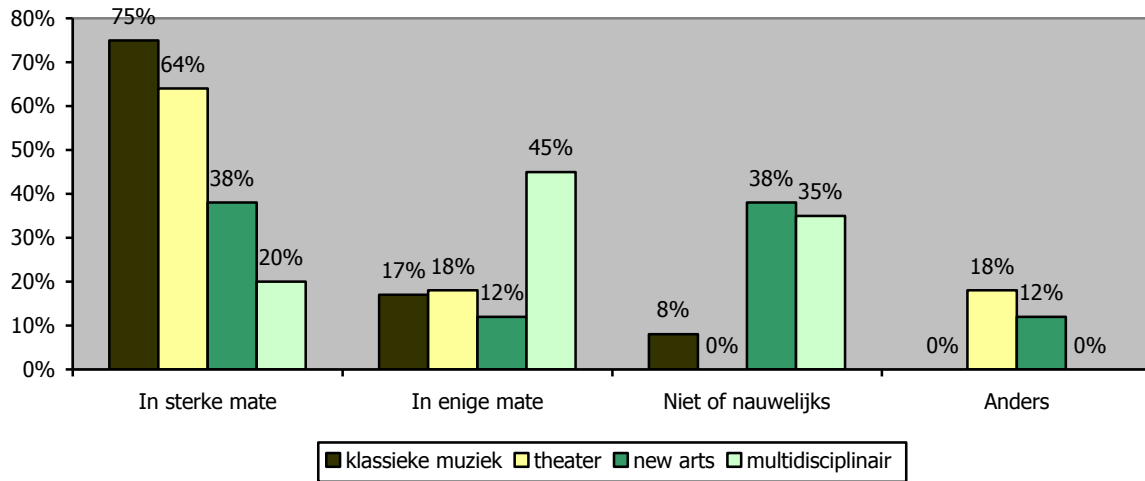
Landelijke projecten hebben iets meer bijgedragen aan talentontwikkeling dan regionale of plaatselijke projecten (grafiek 3.6).

Grafiek 3.6: Bijdrage van project aan talentontwikkeling, naar aard project (N=63)

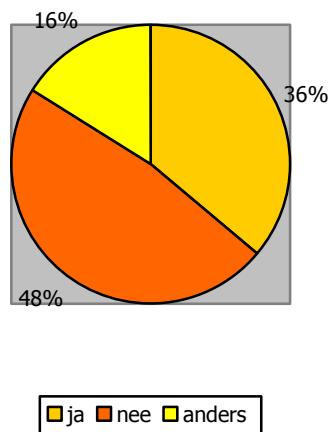
Projecten op het gebied van klassieke muziek en theater hebben iets meer bijgedragen aan talentontwikkeling dan de urban en multidisciplinaire projecten (grafiek 3.7).

Grafiek 3.7: Bijdrage van project aan talentontwikkeling, naar discipline (N=63)

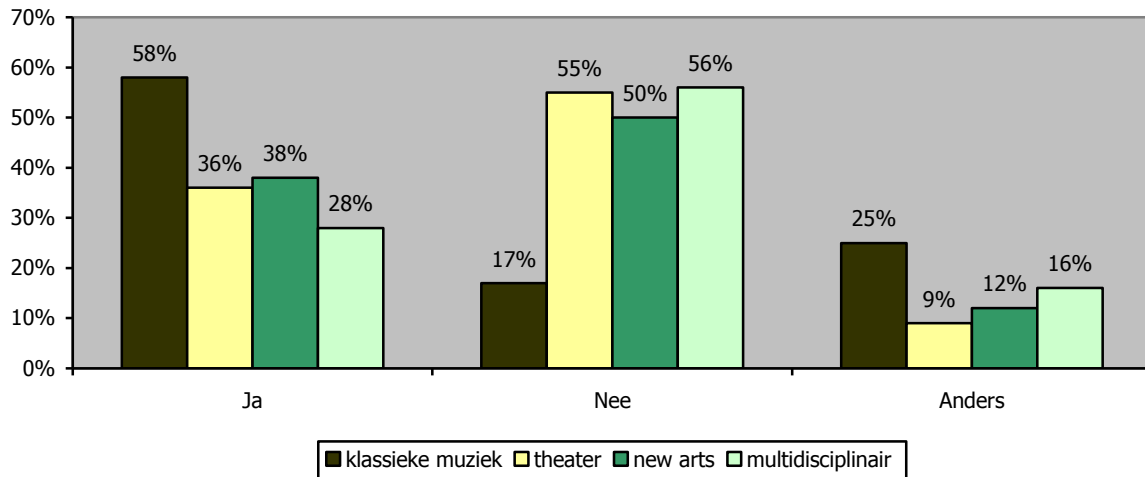
Van de jongeren die zijn gestopt is 36% gestart met een andere activiteit of project waar ze hun talenten verder kunnen ontwikkelen (grafiek 3.8).

Grafiek 3.8 Percentage jongeren dat met andere activiteit is gestart (N=64)

In de discipline *klassieke muziek* zijn in vergelijking met de andere disciplines de meeste jongeren met andere activiteiten gestart waarin ze hun talenten verder kunnen ontwikkelen (grafiek 3.9).

Grafiek 3.9 Percentage jongeren dat met andere activiteit is gestart, naar discipline (N=64)

Andere activiteiten in de klassieke muziek zijn o.a.:

- Theaterschool van Amsterdam
- Conservatoriumopleiding
- Nederlands Studenten Orkest
- Prinses Christina Concours
- Practicum Musicae Koninklijk Conservatorium
- Het conservatorium, met de projecten van dien, en verder speel ik zo nu en dan in andere ensembles en orkesten.
- Nederlands Studenten Orkest, Sweelinck Orkest
- NJSO.

Andere activiteiten op het gebied van theater zijn o.a.:

- Toneelvereniging
- Improvisatiecursus
- de Theaterschool van Amsterdam
- de Amsterdamse Toneel en Kleinkunstacademie
- Bij een toneelvereniging. Ik leer hierbij van de mensen die hierbij spelen en wordt gecompimenteerd om de prestaties die ik lever.

Door NiznO ben ik enorm gegroeid, zowel als mens als speler. Bij NiznO heb ik geleerd om voorstellingen te maken, te improviseren en ook om meer volwassen te worden.

Bij new arts/ urban:

- Camerastage vanuit opleiding/school
- Dankzij het project ben ik de Allround grimeur opleiding gaan volgen, ik had geen betere opleiding kunnen kiezen.

Bij multidisciplinair:

- De Zeeuwse Belofte
- Ik ben begonnen met naailes en patroontekenen
- Ik zat al bij de 5 o'clock, bij de Amsterdamse hogeschool voor de kunsten, en daar zit ik nu nog na de Kunstbende nog steeds bij.

Bij 'anders' wordt o.a. vermeld:

- Ik ontwikkel mijn talenten momenteel in de sport
- Ik ben lange tijd ziek geweest
- Mijn opleiding biedt nu mijn ontwikkeling.

4. De effecten van deelname

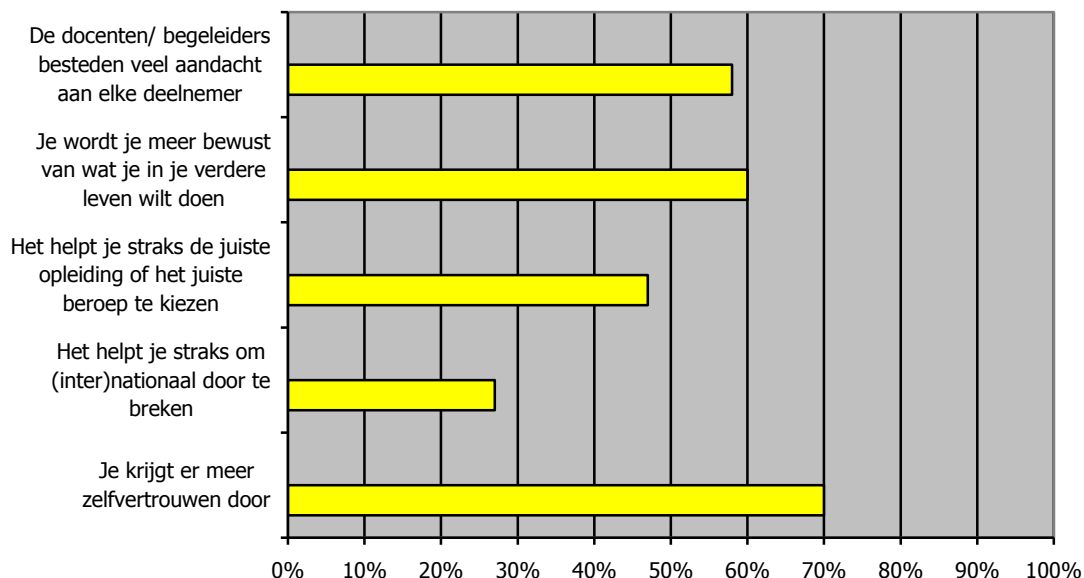
Dit hoofdstuk is gewijd aan de deelname aan het talentontwikkelingsproject. In paragraaf 4.1 beschrijven we welke effecten jongeren ervaren en vergelijken we deze ervaringen met de eerste peiling. In paragraaf 4.2 bezien we of deelname aan het talentontwikkelingsproject ook heeft geleid tot een toename in het aantal uren dat de jongeren besteden aan talentontwikkeling.

Dankzij mijn deelname aan UCee station ben ik op persoonlijk vlak meer gegroeid. Ik heb hierdoor meer zelfvertrouwen gekregen.

4.1 Ervaringen met het project

De deelnemers kregen een aantal (in vergelijking met de eerste peiling) nieuwe stellingen voorgelegd over het talentontwikkelingsproject waaraan zij deelnemen. Deze stellingen waren ontleend aan de negen korte retrospectieve onderzoeken die Bureau ART in opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie in 2012 uitvoerde bij ex-deelnemers aan talentontwikkelingsprojecten⁵. Uit de scores blijkt dat 70% van de respondenten vindt dat zij door deelname meer zelfvertrouwen krijgen, 60% denkt dat zij door deelname meer bewust worden van wat zij in hun verdere leven willen doen, terwijl 58% vindt dat docenten en/of begeleiders van hun project veel aandacht aan elke deelnemer geven (grafiek 4.1).

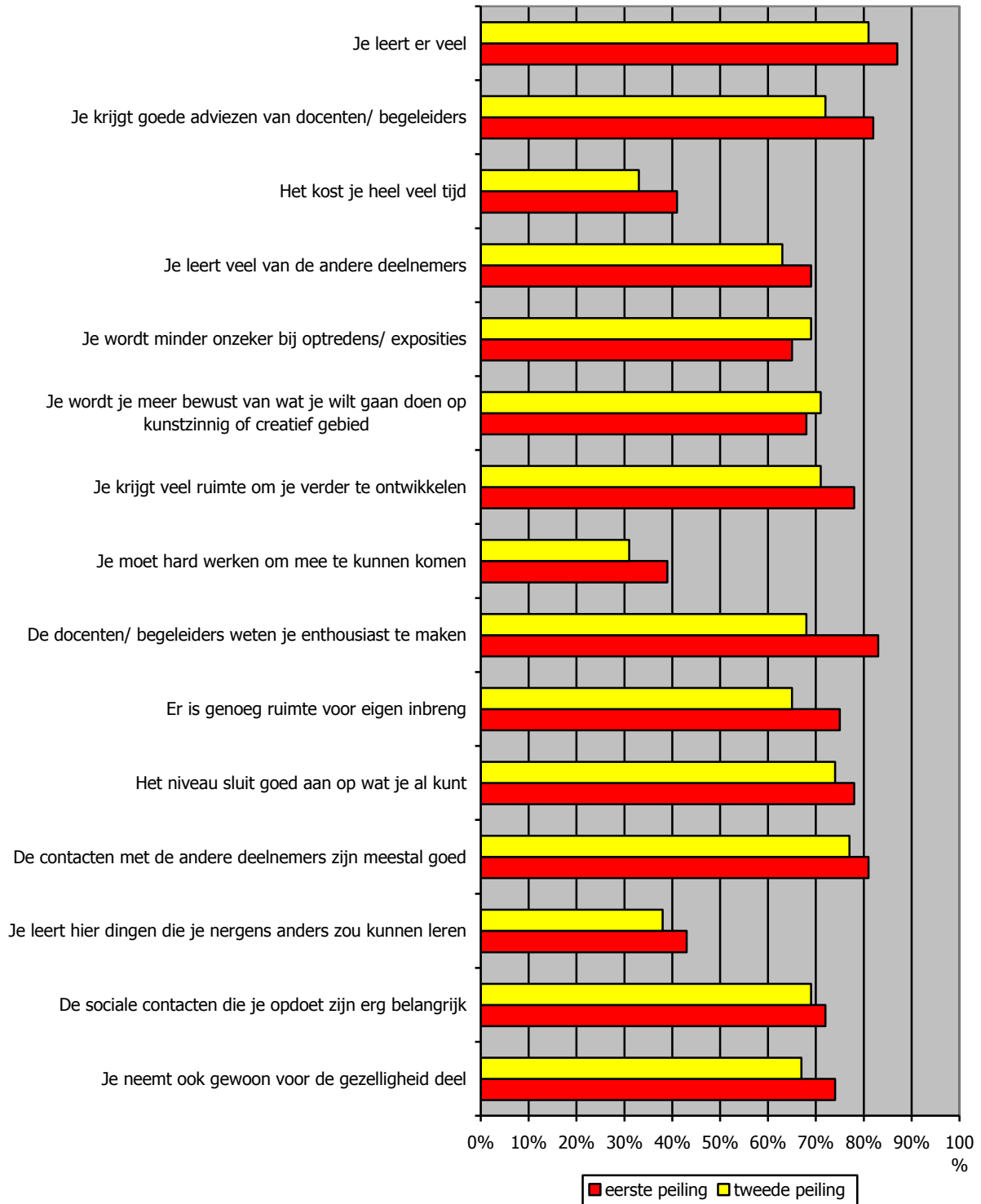
Grafiek 4.1: Percentage respondenten dat het (helemaal) eens is met stellingen over project (N=232)

⁵ Bureau ART voerde onderzoeken bij oud-deelnemers uit bij Jeugdorkest Nederland, Prinses Christina Concours, DOX, NJO, Alba, de Noorderlingen, PeerGroup, de Grote Prijs van Nederland en de Popronde.

De deelnemers kregen bovendien een aantal stellingen voorgelegd die identiek waren aan de stellingen in de eerste peiling. In grafiek 4.2 staan de uitkomsten.

Grafiek 4.2: Percentage respondenten dat het (helemaal) eens is met stellingen over project, eerste en tweede peiling vergeleken (N=232)

Net zoals in de eerste peiling scoren de deelnemers het hoogst op de stellingen 'je leert er veel', 'je krijgt goede adviezen van docenten/ begeleiders', 'de contacten met de deelnemers zijn meestal goed' en 'het niveau sluit goed aan bij wat je al kunt'.

In vergelijking met de eerste peiling zijn de scores op de meeste stellingen in de tweede peiling iets lager. Dit kan er op wijzen dat naarmate het project vordert het oordeel iets minder positief wordt. In vergelijking met de eerste peiling wordt er slechts hoger gescoord op twee stellingen: 'Je wordt minder onzeker bij optredens' en 'Je wordt je meer bewust van wat je wat je wilt gaan doen op kunstzinnig of creatief gebied'.

Ik heb meer bekendheid gekregen en mijn podiumangst overwonnen.

Prinses Christina Concours

Blijkbaar wordt in veel projecten de lat niet zeer hoog gelegd. Net als bij de eerste peiling wordt laag gescoord op de stellingen 'je moet hard werken om mee te kunnen komen', 'het kost je veel tijd' en 'je leert hier dingen die je nergens anders zou kunnen leren'.

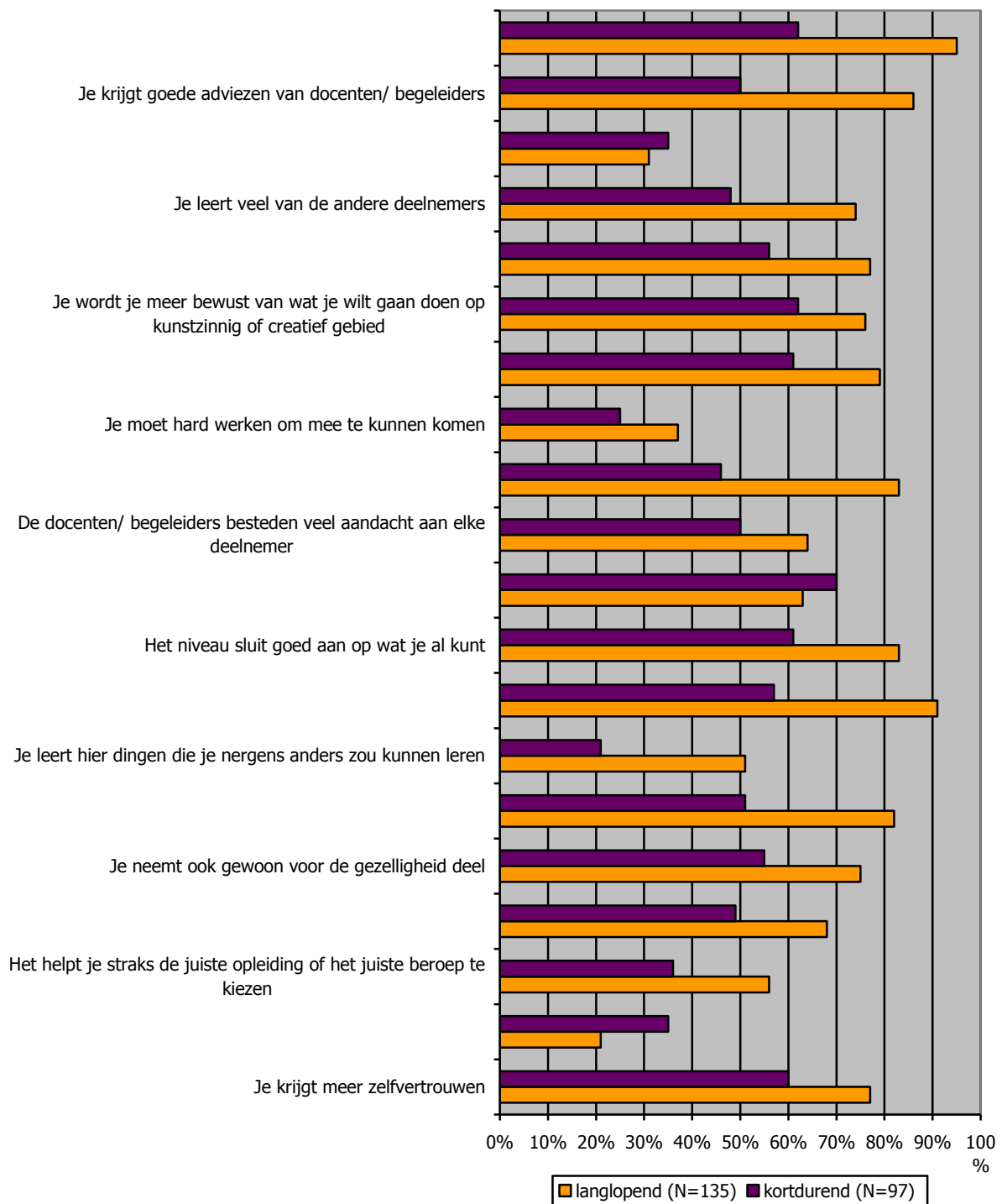
Er zijn bij enkele stellingen opvallende verschillen tussen de diverse disciplines. Zo wordt in de disciplines theater en new arts hoger gescoord op de stelling 'De docenten/ begeleiders besteden veel aandacht aan elke deelnemer' dan in de disciplines klassieke muziek en multidisciplinair. Bij de stelling 'je moet hard werken om mee te kunnen komen' wordt bij klassieke muziek iets hoger gescoord dan bij de andere disciplines.

Grafiek 4.3: Percentage deelnemers dat het (helemaal) mee eens met enkele stellingen, naar discipline

	Klassiek (N=91)	Theater (N=38)	New arts (N=27)	Multi (N=75)
De docenten/ begeleiders besteden veel aandacht aan elke deelnemer.	53%	81%	74%	46%
Het helpt je om (inter)nationaal door te breken.	22%	24%	37%	30%
Je krijgt goede adviezen van docenten/ begeleiders	89%	90%	81%	44%
De sociale contacten die je opdoet zijn erg belangrijk.	79%	87%	70%	46%
Je moet hard werken om mee te kunnen komen.	43%	29%	30%	19%
Het kost je veel tijd.	35%	26%	33%	34%
Je leert hier dingen die je nergens anders zou kunnen leren.	49%	53%	37%	19%

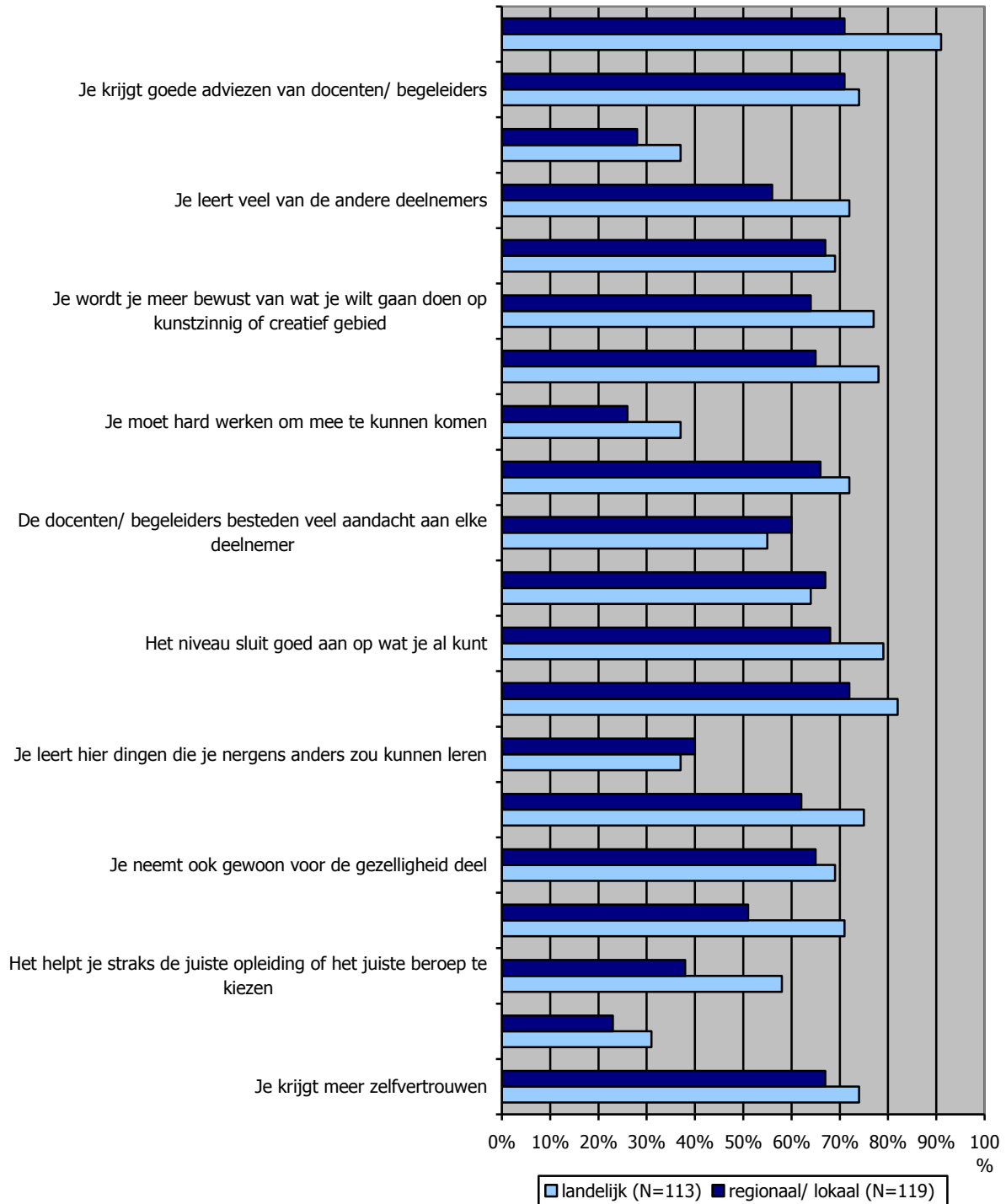
Langlopende projecten scoren vrijwel over de gehele linie positiever dan kortdurende projecten (grafiek 4.4). Deelnemers van langlopende projecten vinden in vergelijking met deelnemers aan kortdurende projecten dat ze er meer leren en betere adviezen krijgen, en dat docenten/ begeleiders de deelnemers meer enthousiast maken; ook de contacten met de overige deelnemers zijn beter.

Grafiek 4.4: Percentage respondenten dat het (helemaal) eens is met stellingen over project, langlopende en kortdurende projecten vergeleken (N=232)

Landelijke projecten scoren over de gehele linie iets beter dan regionale/ lokale projecten (grafiek 4.5).

Grafiek 4.5: Percentage respondenten dat het (helemaal) eens is met stellingen over project, landelijke en regionale/ lokale projecten vergeleken (N=232)

4.2 De projecten vergeleken op vijf dimensies

Een orthogonale factoranalyse (op basis van Varimax, scores >0,48) levert de volgende dimensiereductie op:

Dimensie 1 *ontwikkeling*: stellingen⁶ 1, 2, 4, 5, 7, 9, 10

Dimensie 2 *bewustwording*: stellingen 6, 17, 18, 20

Dimensie 3 *sociale contacten*: stellingen 13, 14, 15, 16

Dimensie 4 *eigen inbreng*: stellingen 11, 12

Dimensie 5 *intensiteit*: stellingen 3, 8.

De gemiddelde scores op deze vijf dimensies in de tweede peiling:

Dimensie 1 *ontwikkeling*: 69% (helemaal) mee eens

Dimensie 2 *bewustwording*: 62% (helemaal) mee eens

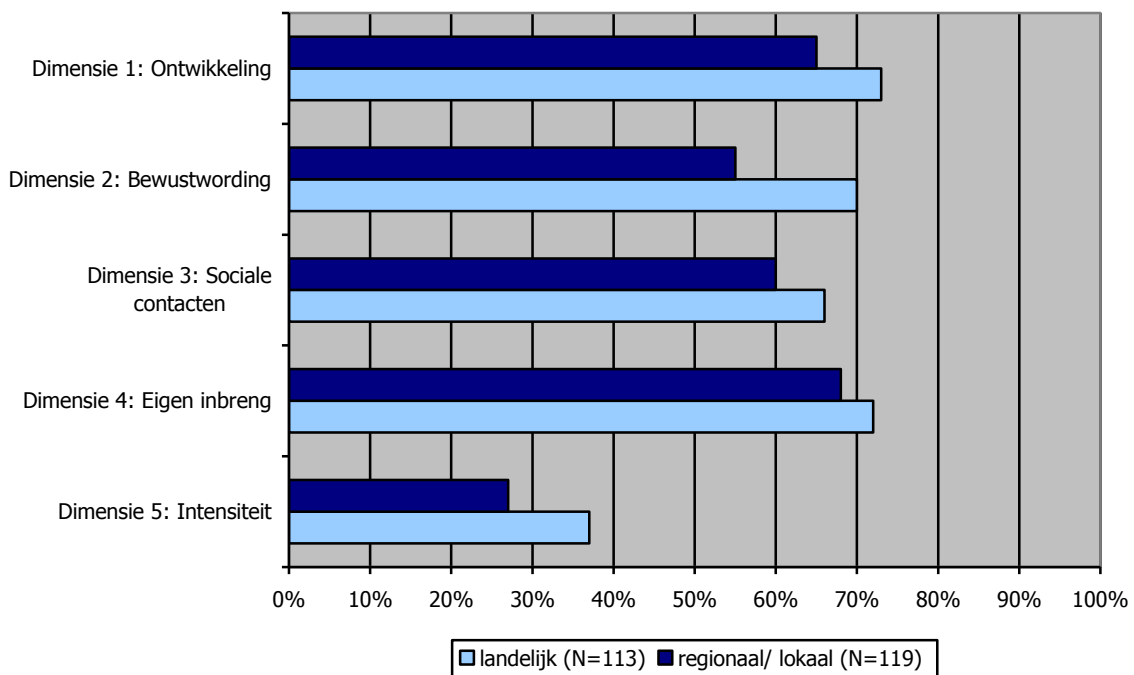
Dimensie 3 *sociale contacten*: 61% (helemaal) mee eens

Dimensie 4 *eigen inbreng*: 70% (helemaal) mee eens

Dimensie 5 *intensiteit*: 47% (helemaal) mee eens

Aangezien een aantal stellingen nog niet in de eerste peiling was opgenomen, kan geen vergelijking worden gemaakt met de eerste peiling. Wel kan weer worden gekeken naar de verschillen tussen de projecten. Wanneer we landelijke projecten vergelijken met regionale/ lokale projecten, dan zien we dat landelijke projecten op alle vijf dimensies (iets) hoger scoren dan regionale/ lokale projecten, met name op de dimensies *intensiteit* en *ontwikkeling* (grafiek 4.6).

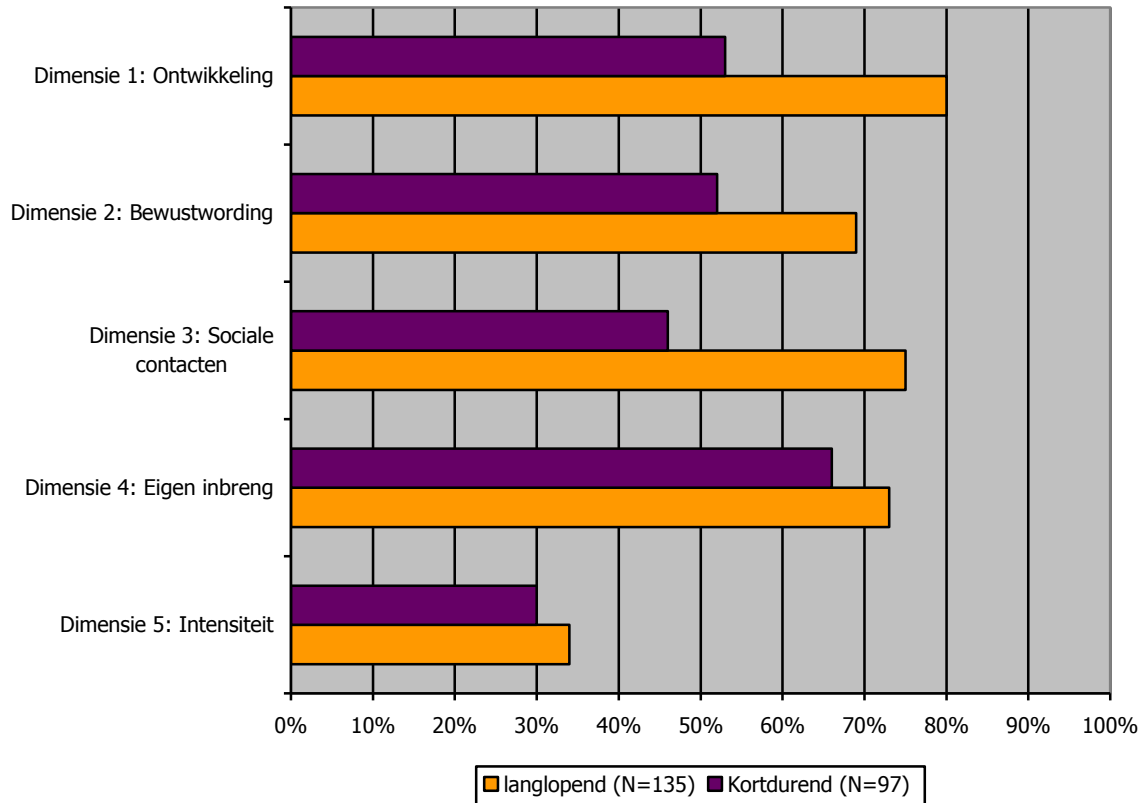
Grafiek 4.6: Scores op vijf dimensies, landelijke en regionale/ lokale projecten vergeleken (N=232)

⁶ Zie voor de nummering van de stellingen bijlage 1, vraag 7. Stelling 19 is op grond van de factoranalyse buiten beschouwing gelaten.

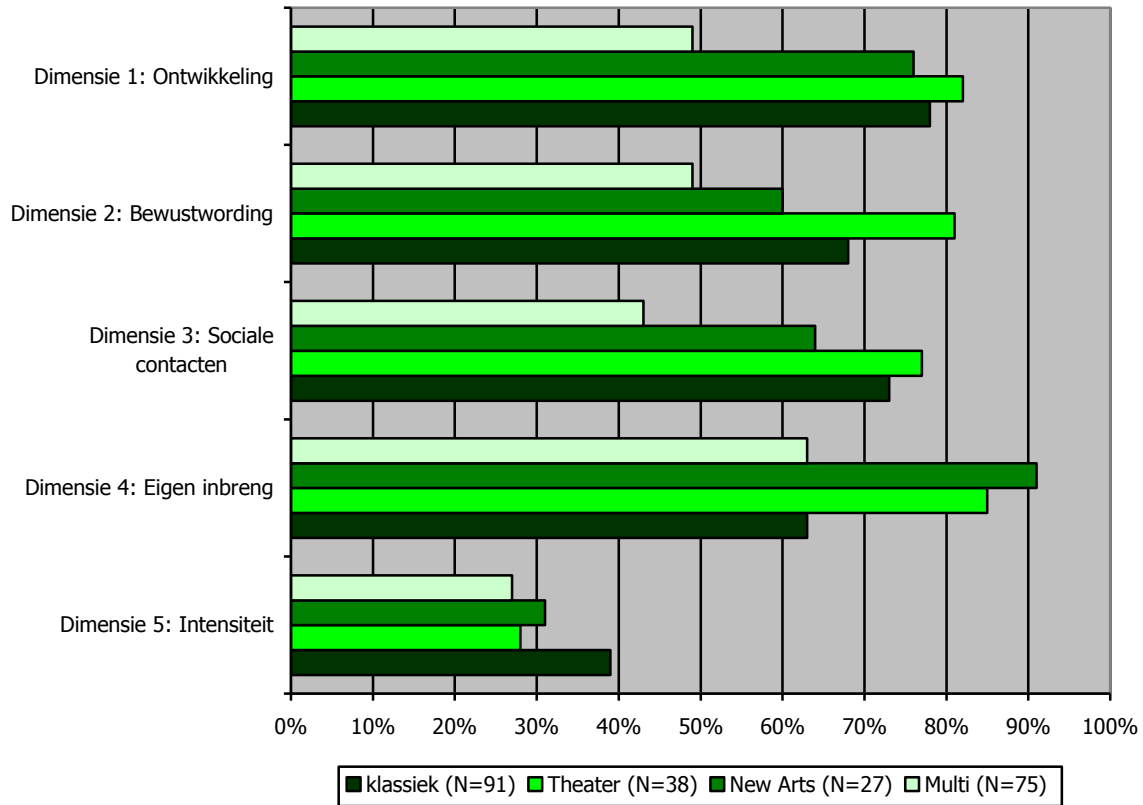
Langlopende projecten scoren op alle vijf dimensies (aanzienlijk) hoger dan kortdurende projecten, met name op de dimensies *ontwikkeling* en *sociale contacten* (grafiek 4.7).

Grafiek 4.7: Scores op vijf dimensies, langlopende en kortdurende projecten vergeleken (N=232)

Projecten in de discipline new arts scoren het hoogst op de dimensie *eigen inbreng*, theaterprojecten het hoogst op de dimensies *ontwikkeling*, *sociale contacten* en *bewustwording* en projecten op het gebied van klassieke muziek op *intensiteit*.

Grafiek 4.8: Scores op vijf dimensies, disciplines vergeleken (N=232)

4.3 De tijdsbesteding aan talentontwikkeling

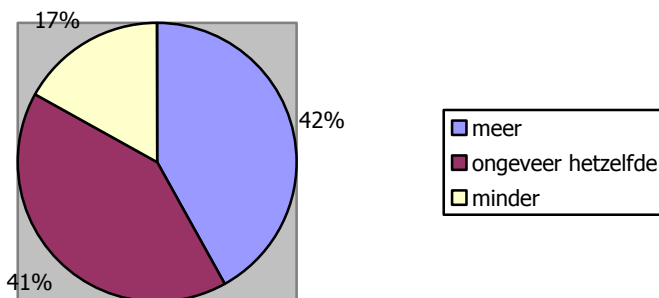
Bij de eerste peiling vroegen we de jonge talenten hoeveel uur zij gemiddeld per week besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten. Gemiddeld bleken de deelnemers 10,5 uur per week te besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten (variërend van 1 uur per week tot 45 uur per week). Het meest genoemde antwoord was 7 uur per week. Dat is tamelijk bescheiden als we kijken naar studies van o.a. Ericsson e.a. en Daniël Levin, die beweren dat talenten minimaal 10.000 uur tot hun twintigste moeten oefenen om eventueel aan de top te komen⁷.

Het is goed om je netwerk te verbreden, met name met medecursisten die meededen in de regio. Helaas was de feedback dramatisch en kon er inhoudelijk geen ontwikkeling gevonden worden.

Spin da Ring

In de tweede peiling werd gevraagd of zij in vergelijking met de eerste peiling meer of minder tijd besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten; 42% denkt daar nu meer tijd te besteden, 41% denkt dat de hoeveelheid tijd ongeveer hetzelfde is gebleven (grafiek 4.9).

Grafiek 4.9: *Besteed je op dit moment meer of minder tijd aan je kunstzinnige of creatieve activiteiten? (N=232)*

⁷ Ericsson e.a. The road to excellence, 1993

D.J. Levithin, This is your brain on music: the science of a human obsession, 2006

Er zijn op dit punt verschillen tussen de projecten, maar gelet op de geringe aantallen respondenten per project zijn deze verschillen slechts indicatief (tabel 4.10).

Tabel 4.10: Percentage respondenten dat aangeeft meer tijd te besteden aan hun kunstzinnige activiteiten, per project (N=232)

Project	%
Jeugdorkest Nederland	62%
Prinses Christina Concours	63%
Kunstbende	41%
ICO Keienbende	67%
Theatergroep NizNo	38%
Theatergroep Alba	33%
Hiphopcentrum AIGHT	33%
Theatergroep NEST/ Theatermijn	0%
De Faust Theaterschool/ Theaterschool Almere	62%
Muziektalentklas De Kunstlinie	23%
Almeers Jeugd Symfonie Orkest	17%
Spin da Ring	33%
NAXT	50%
UCee Station	29%
Compaen	13%

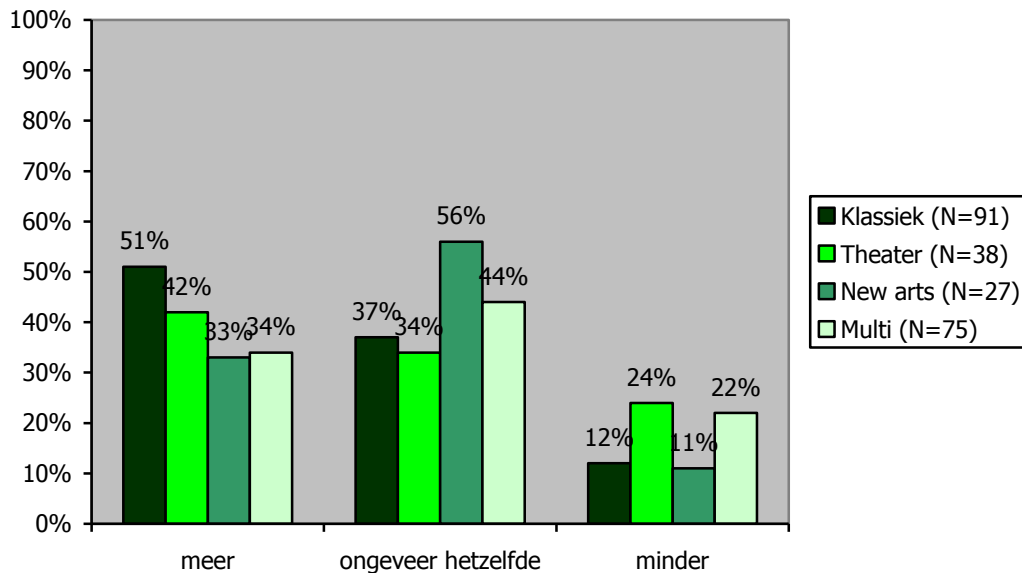
Vooraf deelnemers aan ICO Keienbende, Jeugdorkest Nederland, Prinses Christina Concours en Theaterschool Almere zijn meer tijd gaan besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten.

Ik vond mijn deelname niet erg belangrijk. Sommige projecten waren leuk, maar andere mochten ook zo weer over zijn.

Compaen

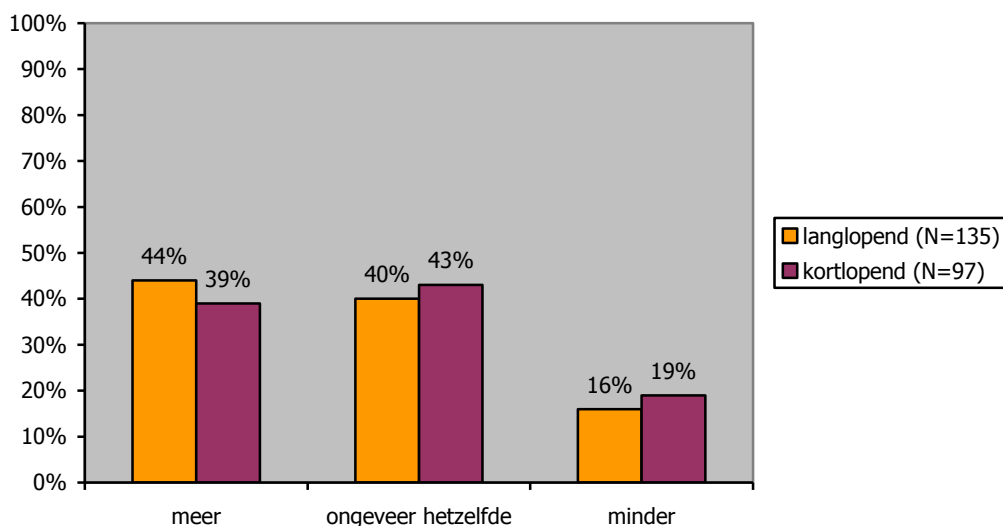
Kijken we naar verschillen in discipline, dan zien we dat bij klassieke muziek verhoudingsgewijs iets vaker meer tijd aan kunstzinnige of creatieve activiteiten wordt besteed (grafiek 4.11).

Grafiek 4.11: Besteed je op dit moment meer of minder tijd aan je kunstzinnige of creatieve activiteiten?, naar discipline (N=232)

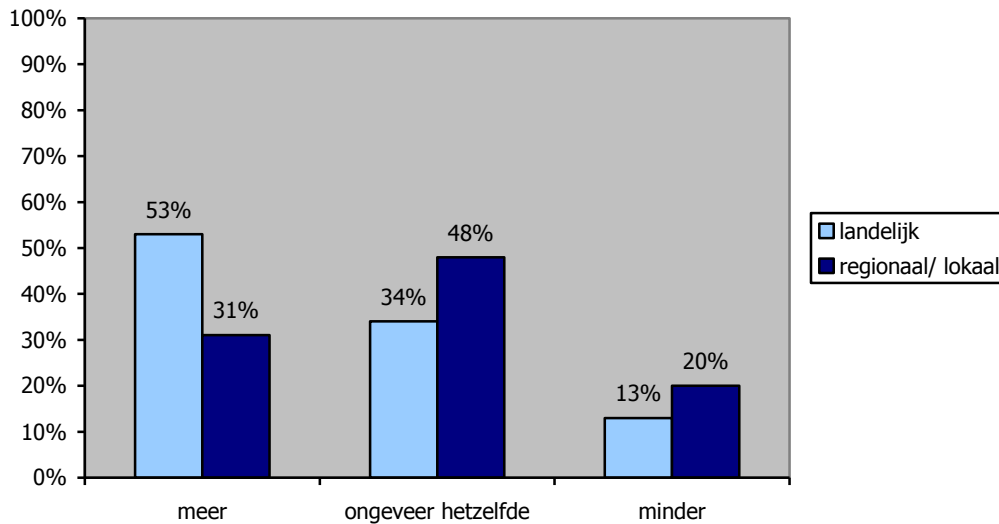
Tussen langdurende en kortdurende projecten is op dit punt nauwelijks verschil (grafiek 4.12).

Grafiek 4.12: Besteed je op dit moment meer of minder tijd aan je kunstzinnige of creatieve activiteiten?, langdurende vs. kortdurende projecten (N=232)

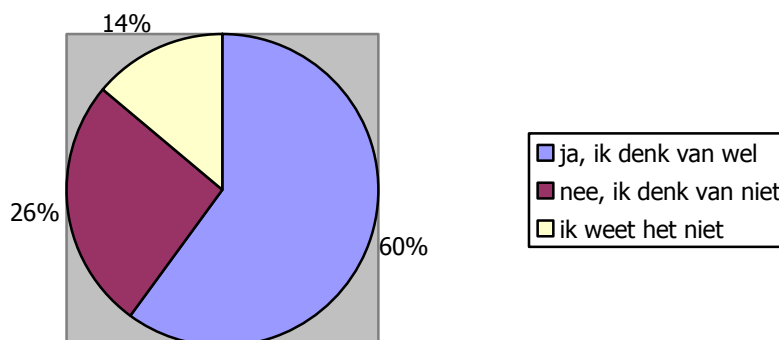
Deelnemers aan landelijke projecten zijn in vergelijking met deelnemers aan regionale/ lokale projecten vaker meer tijd gaan besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten (grafiek 4.13).

Grafiek 4.13: Besteed je op dit moment meer of minder tijd aan je kunstzinnige of creatieve activiteiten?, landelijke vs. regionale/ lokale projecten (N=232)

Van degenen die meer tijd besteden aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten denkt 60% dat dit (ook) komt door hun deelname aan het project (grafiek 4.14).

Grafiek 4.14: Komt dat (ook) door jouw deelname aan het project? (N=232)

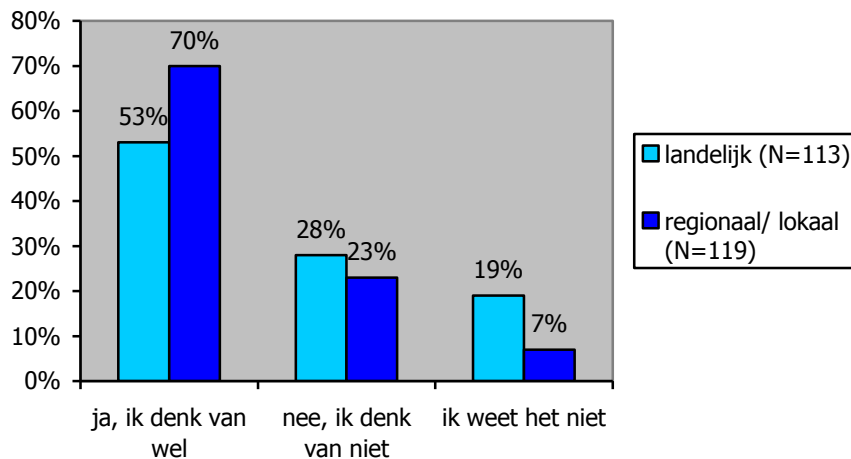
Het orkest motiveert me om meer te doen aan muziek en dit ook bij te houden.

Almeers Jeugd Symfonie Orkest

Vooral bij AIGHT, Theaterschool Almere, ICO Keienbende en Theatergroep NiznO denken de deelnemers die meer tijd aan hun kunstzinnige of creatieve activiteiten zijn gaan besteden, dat dit (mede) door hun deelname aan het project is.

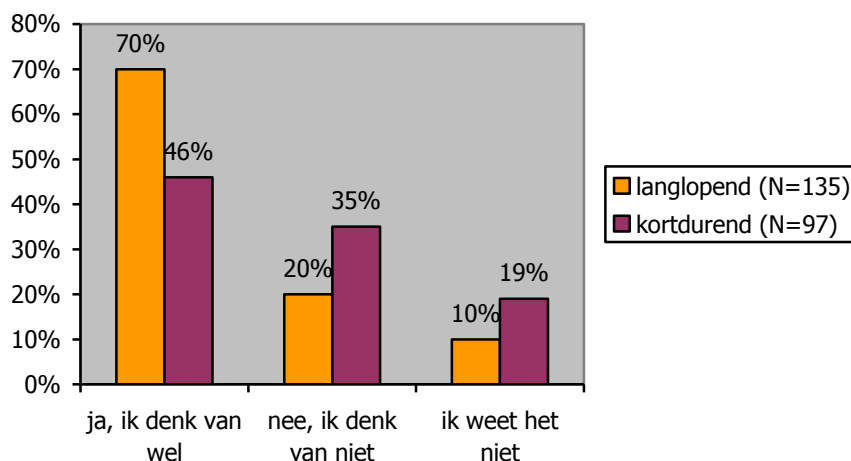
Bij regionale en lokale projecten denken deelnemers relatief vaker dan bij landelijke projecten dat dit (ook) door hun deelname aan het project komt (grafiek 4.15).

Grafiek 4.15: Komt dat (ook) door jouw deelname aan het project?, landelijke vs. regionale/ lokale projecten (N=232)

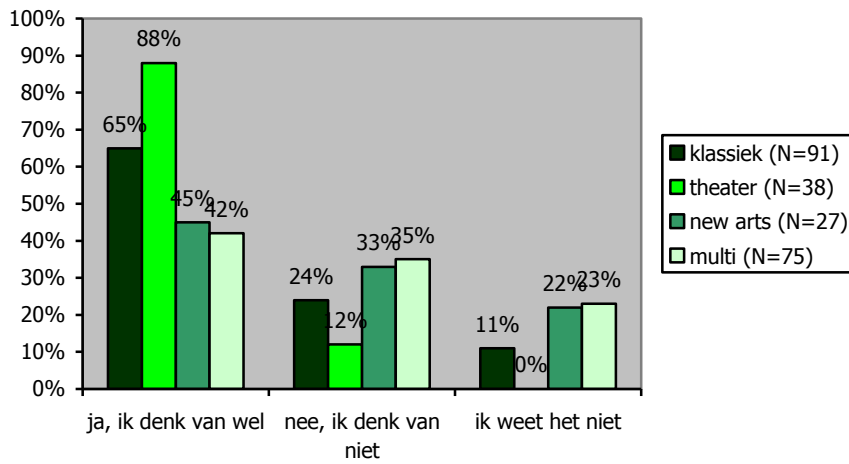
Bij langlopende projecten denken deelnemers relatief vaker dan bij kortdurende projecten dat dit (ook) door hun deelname aan het project komt (grafiek 4.16).

Grafiek 4.16: Komt dat (ook) door jouw deelname aan het project?, langlopende vs. kortdurende projecten (N=232)

Bij projecten op het gebied van theater en klassieke muziek denken deelnemers relatief vaker dan bij new arts en multidisciplinaire projecten dat dit (ook) door hun deelname aan het project komt (grafiek 4.17).

Grafiek 4.17: Komt dat (ook) door jouw deelname aan het project?, naar discipline (N=232)

5. Factoren van invloed op talentontwikkeling

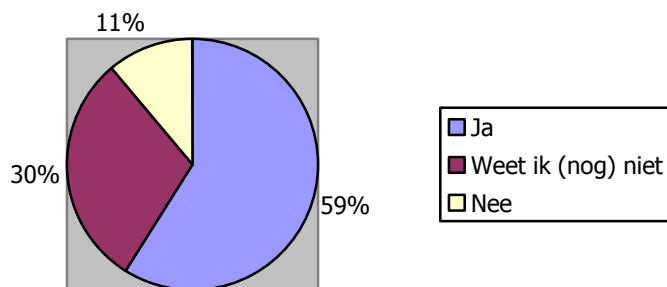
In dit hoofdstuk gaan we in op de factoren die van invloed zijn op talentontwikkeling. In paragraaf 5.1 kijken we eerst naar de oorsprong van de talenten, in de ogen van de jongeren zelf. Waren deze talenten al heel jong (in potentie) aanwezig en/ of zijn ze later pas tot ontwikkeling gekomen? In paragraaf 5.2 beschrijven we hoe de jongeren scoren op een veelgebruikte schaal van zelfdiscipline. In paragraaf 5.3 komt de (intrinsieke en extrinsieke) motivatie van de jongeren aan de orde.

5.1 De oorsprong van talenten

Een belangrijk onderwerp in de studies naar talentontwikkeling is de vraag of talent vooral een kwestie is van 'nature' (natuurlijke aanleg) of van 'nurture' (iets wat geleerd kan worden); in onderzoekspublicaties wordt de laatste tijd vooral het belang van 'nurture' benadrukt. Daarom vroegen we in de tweede peiling aan de deelnemers of zij zichzelf een talent vinden en hoe zij aan die talenten zijn gekomen.

Meer dan de helft van de deelnemers (59%) vindt zichzelf een talent; 30% zegt dat (nog) niet te weten.

Grafiek 5.1: Vind jij jezelf een talent? (N=232)

Ik houd ervan om met anderen iets moois /creatiefs te maken en dit het liefst aan anderen te laten zien. Wordt het niet laten zien, dan wil ik graag heel veel leren. Dat mag ook best intensief. De laatste twee jaar was dit echter niet het geval. Het moet ook een groep zijn waar je elkaar kan vertrouwen.

NEST/ Theatermijn

Ook bij deze vraag zijn er aanzienlijke verschillen tussen de projecten (tabel 5.2). Vooral deelnemers aan het Prinses Christina Concours, Nizno, Alba, Theaterschool Almere, UCee Station en AIGHT zien zichzelf als een talent; deelnemers aan Compaen, NAXT, Theatermijn en het AJSO zien zichzelf doorgaans (nog) niet als talent (tabel 5.2). Hierbij zal ook de leeftijd een rol spelen. Jongere deelnemers (AJSO, Compaen) zien zichzelf minder snel als talent dan oudere deelnemers.

Tabel 5.2: Percentage respondenten dat zichzelf een talent vindt, per project (N=232)

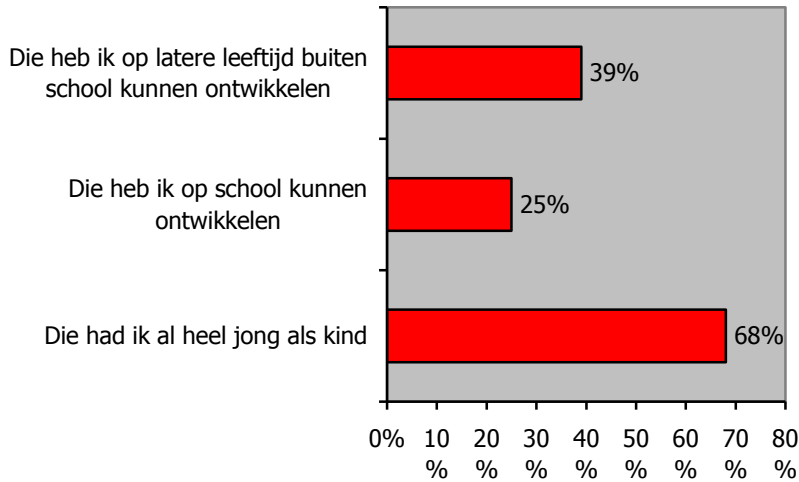
Project	%
Jeugdorkest Nederland	72%
Prinses Christina Concours	87%
Kunstbende	41%
ICO Keienbende	50%
Theatergroep NizNo	88%
Theatergroep Alba	83%
Hiphopcentrum AIGHT	83%
Theatergroep NEST/ Theatermijn	33%
De Faust Theaterschool/ Theaterschool Almere	85%
Muziektalentklas De Kunstlinie	62%
Almeers Jeugd Symfonie Orkest	25%
Spin da Ring	50%
NAXT	33%
UCee Station	86%
Compaen	29%

Het stimuleert me en zorgt ervoor dat ik bezig blijf.

NAXT

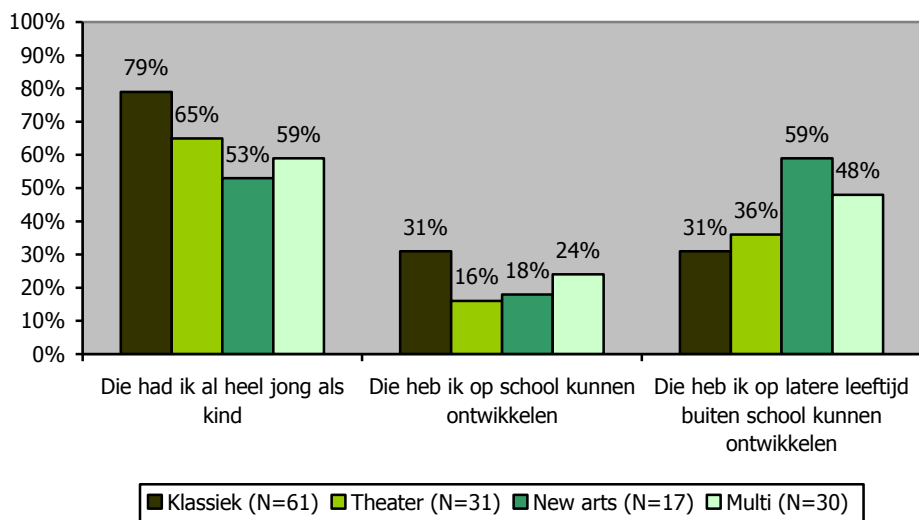
Van de jongeren die zelf vinden dat zij een talent zijn, geeft 68% aan dat zij al heel jong als kind over deze talenten beschikten; 25% heeft de talenten op school kunnen ontwikkelen, 39% (ook) op latere leeftijd buiten school (grafiek 5.2).

Grafiek 5.2: Hoe kom je volgens jou aan je talenten? (N=138)

Bij klassieke muziek geven deelnemers vaker dan in andere disciplines aan, dat zij al heel jong als kind over talent beschikten. Bij new arts worden de talenten vooral op latere leeftijd buiten school ontwikkeld (grafiek 5.3).

Grafiek 5.3: Hoe kom je volgens jou aan je talenten? Verschillen tussen disciplines (N=138)

De deelnemers noemen zelf nog andere bronnen van hun talentontwikkeling. De meest genoemde zijn de ouders. Bijvoorbeeld:

- Die heb ik door veel steun, energie en tijd van mijn ouders kunnen ontwikkelen;
- Doordat mijn ouders het altijd hebben gestimuleerd.
- Dankzij mijn ouders (ook musici).
- Mijn ouders zijn heel muzikaal (hebben conservatorium).

Ook wordt het project genoemd waar zij nu aan deelnemen:

- Bij NiznO talent ontwikkeld.
- Mijn docent van de Theaterschool heeft ze eigenlijk ontdekt.

De Talentenklas van de Kunstlinie heeft mij voorbereid op mijn audities voor het conservatorium. Niet alleen had ik veel zanglessen, maar ook de theorielessen waren ongelooflijk belangrijk en nuttig! Door het vaker optreden heb ik ook steeds meer zelfvertrouwen gekregen.

5.2 De mate van zelfdiscipline

Gagné e.a. zien talenten als *ontwikkelde* mogelijkheden of vaardigheden. Om begaafdheden 'om te zetten' in talent zijn verschillende factoren van belang. Gagné onderscheidt vier groepen factoren, waarvan de groep intrapersonlijke factoren (motivatie, zelfsturing, zelfdiscipline) een belangrijke is.

Daarom werden in de tweede peiling enkele vragen gesteld over zelfdiscipline en motivatie. De vragen over zelfdiscipline zijn ontleend aan een schaal voor het meten van 'self-control', ontwikkeld door J.P. Tangney e.a.⁸ Deze schaal wordt veel gebruikt, ook in verkorte vorm: de brief self-control scale met 13 i.p.v. 72 items. In Nederland werd deze verkorte schaal o.a. toegepast door L. Huurdeman bij haar studie van zelfdiscipline en motivatie bij eerstejaars psychologiestudenten in Utrecht.⁹ Van deze brief self-control schaal zijn alle 13 items overgenomen. In grafiek 5.3 worden de scores op deze 13 items weergegeven. Aan het antwoord 'helemaal mee oneens' op elk van de 13 items werd een score -2 geven, 'een beetje mee oneens' -1, weet niet een 0, een beetje mee eens +1 en helemaal eens +2.

Het is een plek waar theater echt wordt gecreëerd met iedereen die deelneemt aan het project. Hierdoor leer je niet alleen uitvoeren maar ook meedenken in een maakproces. Er komt bijna altijd een voorstelling uit waarin iedereen waanzinnig in zijn kracht staat, waardoor je als speler dus ook leert wat je sterke kanten zijn. Het is keihard werken, genieten en vooral kunst maken.

Alba

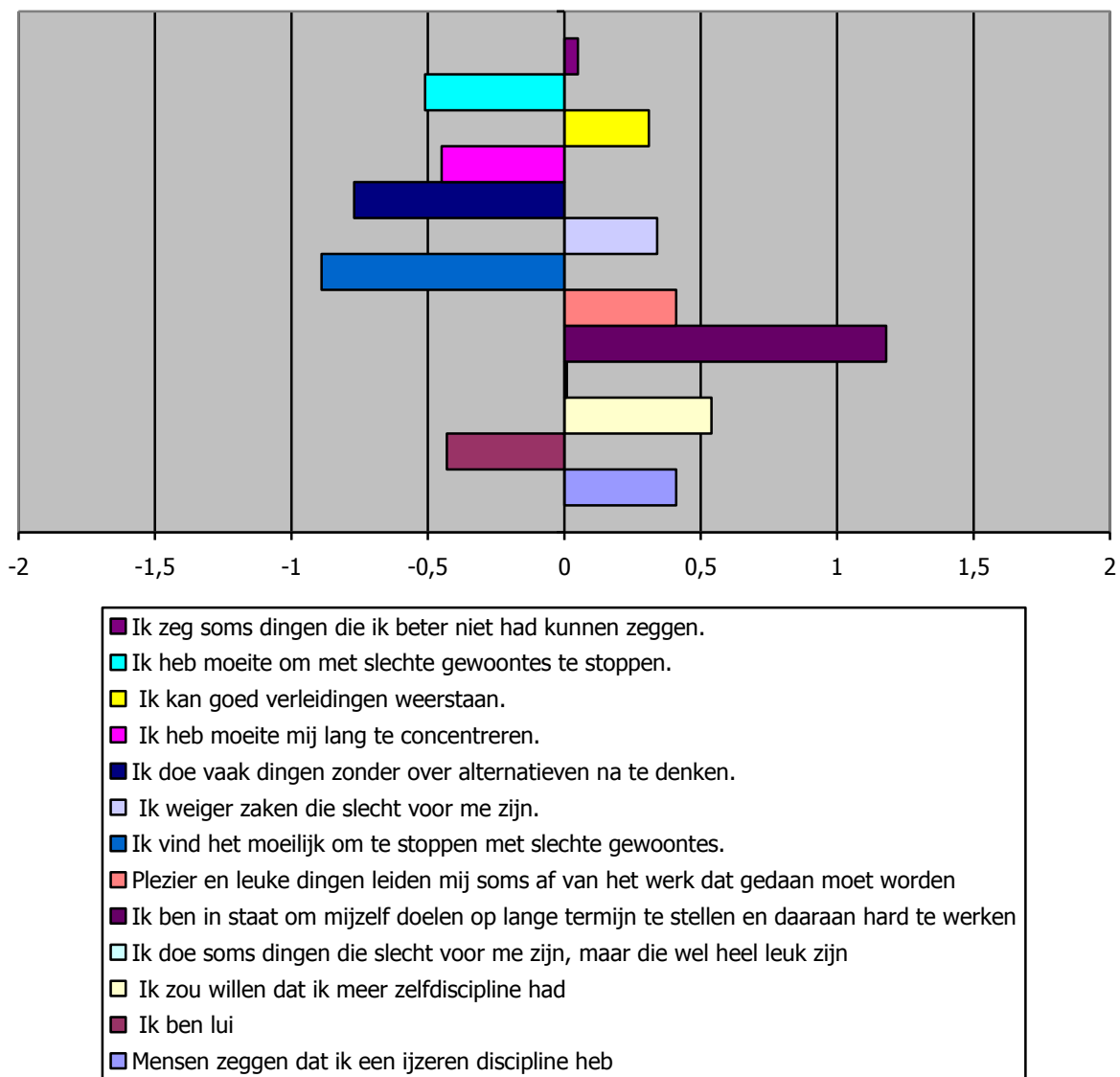
⁸ Zie o.a. artikel High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades and interpersonal success, Journal of Personality, 2010.

⁹ L. Huurdeman, Kan prestatie-motivatie en zelfdiscipline studieprestaties voorspellen?, 2009.

Uit de grafiek blijkt dat de jonge talenten het doorgaans geen probleem vinden om zichzelf doelen op lange termijn te stellen en daaraan hard te werken. Maar de helft zou graag willen dat ze meer discipline hadden. Ook leiden plezier en leuke dingen soms af van het werk dat gedaan moet worden.

De gemiddelde score op de schaal (waarbij de scores op de negatief geformuleerde stellingen uiteraard zijn 'omgekeerd') is 0,33; dat betekent dat de jonge talenten slechts enigszins positief scoren op de schaal.

Grafiek 5.4: Scores op zelfdisciplineschaal (N=232)

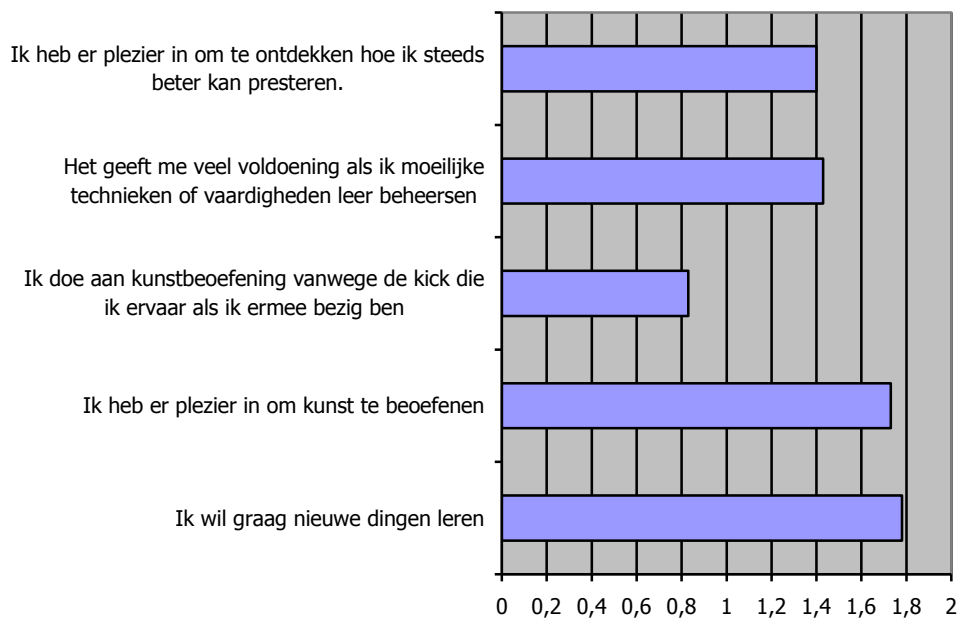

5.3 De intrinsieke en extrinsieke motivatie

In de literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie. Aan beide vormen van motivatie hebben we 2 x 5 stellingen gewijd. Deze stellingen zijn integraal overgenomen van de Sport Motivation Scale (SMS-6) uit 1995, voor wat betreft de onderdelen intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie en vertaald naar kunstbeoefening. De SMS-6 is gebaseerd op de self-determination theory van Deci en Ryan (1985) en wordt in veel landen toegepast bij talentontwikkeling in de sport¹⁰.

In grafiek 5.5 worden de scores op de 5 items voor intrinsieke motivatie weergegeven. Aan het antwoord 'helemaal mee oneens' werd weer een score -2 geven, 'een beetje mee oneens' -1, weet niet een 0, een beetje mee eens +1 en helemaal eens +2.

Grafiek 5.5: Scores op items intrinsieke motivatie (N=232)

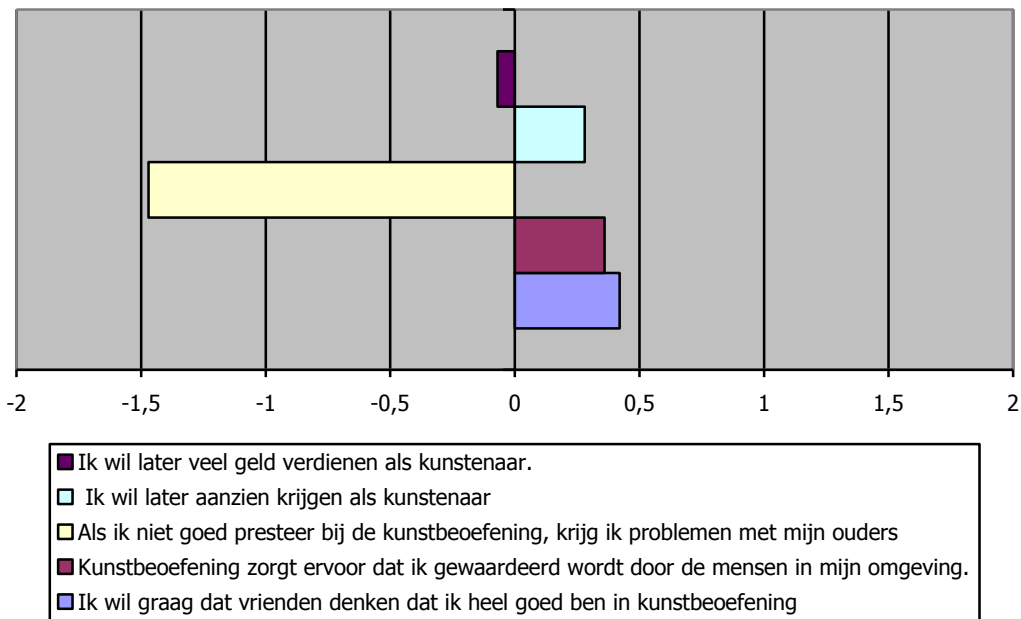

Uit de grafiek blijkt dat er zeer hoog wordt gescoord op intrinsieke motivatie. Het gaat de jongeren bij hun motieven om kunstzinnige of creatieve activiteiten te ontplooiën vooral om het leren van nieuwe dingen en het plezier om kunst te beoefenen. Ook het plezier om te ontdekken hoe je steeds beter kunt presteren is belangrijk voor ze, evenals de voldoening om moeilijke technieken of vaardigheden te leren beheersen.

¹⁰ Motives for Sport Participation as Predictors of Motivation Outcomes in Track and Field: A Self-Determination Theory Perspective, in The Sport Journal, United States Sport Academy, 2012

In grafiek 5.6 staan de scores op de 5 items voor extrinsieke motivatie. Uit de grafiek blijkt dat er laag wordt gescoord op extrinsieke motivatie. De jongeren zijn niet bang om problemen met hun ouders te krijgen als ze niet goed presteren bij de kunstbeoefening. Ook gaat het de meesten niet om het later veel geld verdienen als kunstenaar. Alleen de waardering van mensen in hun omgeving en met name van vrienden vormt een geringe extrinsieke motivatie om kunst te beoefenen.

Grafiek 5.6: Scores op items extrinsieke motivatie (N=232)

De motivatie is dus vrijwel uitsluitend intrinsiek is. In onderzoeken bij jonge sporttalenten zien we ook dat de intrinsieke motivatie hoger is dan de extrinsieke, maar meestal is het verschil niet zo groot als bij deze groep.¹¹ In het onderzoek onder eerstejaars psychologiestudenten in Utrecht is de extrinsieke motivatie juist groter dan de intrinsieke motivatie.¹²

Ik vind het heel erg leuk om in een orkest te spelen en het JON is een heel goed jeugdorkest en je leert er heel veel van en daarbij is het ook nog eens heel erg gezellig!

Jeugdorkest Nederland

¹¹ Zie bijv. Motives for Sport Participation as Predictors of Motivation Outcomes in Track and Field: A Self-Determination Theory Perspective, in The Sport Journal, United States Sport Academy, 2012, waar een onderzoek onder jonge sporttalenten wordt beschreven waarbij de score op de SMS-6 schaal bij intrinsieke motivatie 5,63 is (op een 7-puntsschaal) en bij extrinsieke motivatie 3,60.

¹² Zie L. Hurdeman, Kan prestatie-motivatie en zelfdiscipline studieprestaties voorspellen?, 2009. De score was 2,43 bij de eerste meting op een 4-puntsschaal voor intrinsieke motivatie en 3,69 voor extrinsieke motivatie.

6. Steun en verdere stimulansen

Hoofdstuk 6 is gewijd aan de steun van de ouders (par. 6.1) en de wensen van jonge talenten voor wat betreft verdere ondersteuning (par. 6.2).

6.1 De steun van de ouders

Op basis van het onderzoek van Sardes naar talentontwikkeling (dat weer refereert aan een onderzoek in Nieuw-Zeeland) is een indeling gemaakt in diverse typen van invloed van ouders:

- sociale ondersteuning
- financiële ondersteuning
- het eisen van succes (dat volgens het onderzoek in Nieuw-Zeeland juist remmend zou kunnen werken op talentontwikkeling).¹³

Over elk van deze vormen van ondersteuning is in de eerste peiling een vraag gesteld. In de tweede peiling zijn deze vraag herhaald om te zien of er veranderingen zijn opgetreden tussen het moment van de eerste en tweede peiling.

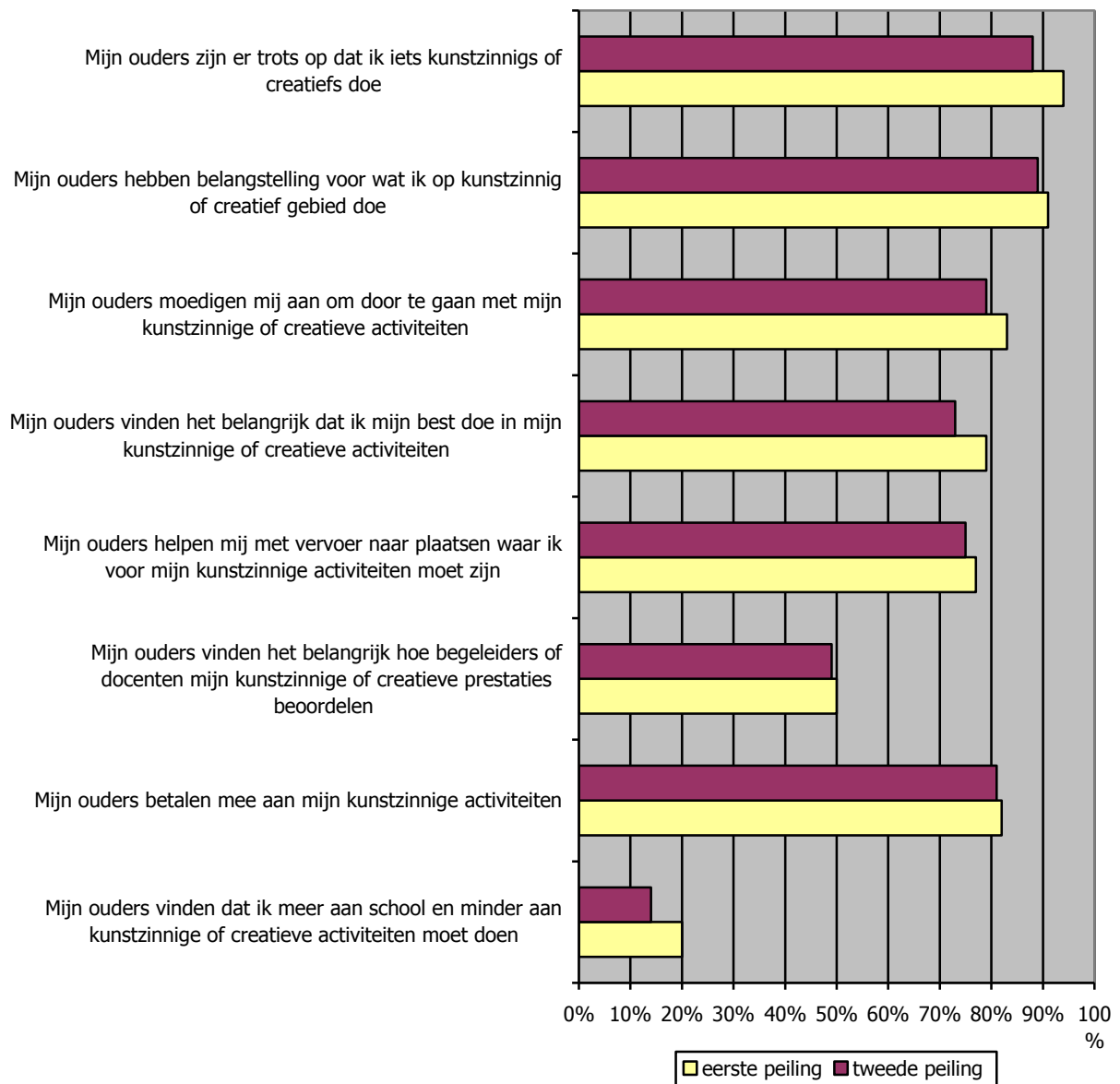
In grafiek 6.1 staan de verschillen tussen de eerste en tweede peiling weergegeven. De jonge talenten blijken nog steeds (zeer) positief over de rol van hun ouders. Zo vinden ze vrijwel allen dat hun ouders trots zijn dat zij iets kunstzinnigs of creatiefs doen. Slechts een kleine groep jonge talenten geeft aan dat hun ouders vinden dat zij meer aan school en minder aan kunstzinnige of creatieve activiteiten moeten doen. Over de gehele linie zijn de scores in de tweede peiling iets minder positief dan in de eerste peiling, maar de verschillen zijn gering; bovendien kunnen kleine verschillen veroorzaakt worden door het verschil in respons tussen de eerste en tweede peiling.

De grootste waarde (voor mij persoonlijk) was mijn toekomstbeeld. Ik was net afgestudeerd, maar wilde iets anders leren, iets waar ik zeker van wist dat het bij mij paste en ik mijn creativiteit in kwijt kon. Ik zat toen zelf aan iets in de media te denken, tijdens het traject is voor mij duidelijk geworden dat ik iets anders wilde. We hebben heel wat opleidingen bekeken, maar het was het allemaal net niet, tot ik vertelde dat visagie erg leuk vond. Maar ik wilde iets groters, iets waar ik meer mee kon doen. Zo hebben wij gekozen voor de Allround grimeur opleiding, waar ik Grime, visagie, kapperstechnieken, haarwerken, Special Effects, het zelfstandig ondernemerschap en meer leer. Ik ben nu 2e jrs en loop vooral stage in het theater en doe freelance fotoshoots. Verder ben ik natuurlijk erg druk met school zelf bezig. Ik ben ontzettend blij met deze keuze, ik heb enorm veel plezier in alle dingen die ik nu doe.

UCee

¹³ Karin Hoogeveen, Culturele talentontwikkeling: hoe doe je dat?, Sardes, 2010

Grafiek 6.1: Percentage jonge talenten dat '(helemaal) mee eens' scoort op stellingen over rol van de ouders, eerste peiling en tweede peiling vergeleken (N=232)

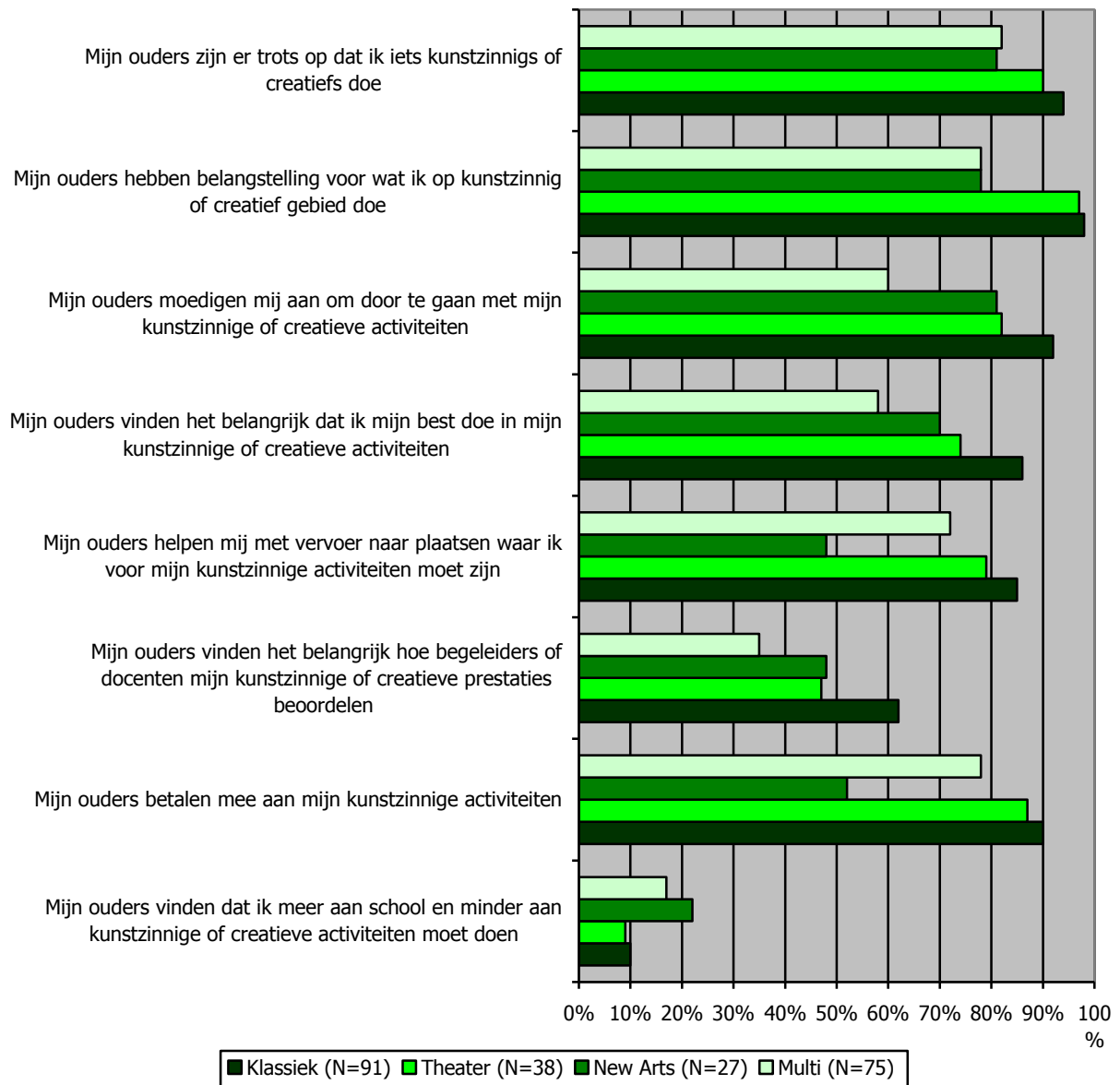

Meedoen aan Kunstbende was voor mij als het begin van een nieuw leven.

ICO/ Keienbende

In de discipline *klassieke muziek* is de steun van de ouders iets groter dan in de andere disciplines (grafiek 6.2). In de discipline *new arts* is er op een aantal aspecten minder steun van de ouders (m.n. vervoer en meebetalen aan activiteiten).

Grafiek 6.2: Percentage jonge talenten dat '(helemaal) mee eens' scoort op stellingen over rol van de ouders, disciplines vergeleken (N=232)

6.2 Wensen t.a.v. verdere ondersteuning

Aan de respondenten werd ook gevraagd met enkele woorden of zinnen aan te geven wat hen zou helpen de talenten (nog) verder te ontwikkelen. Het meest genoemde antwoord is:

- meer oefenen, meer studeren, nog meer spelen e.d.

Ook worden veel genoemd:

- workshops, masterclasses, studiebijeenkomsten e.d.

Tot slot willen sommige jongeren:

- (nog meer) mogelijkheden om op te treden.

Daarnaast levert deze vraag een diversiteit aan antwoorden op, die vooral samenhangen met het project waar de jongere aan verbonden is:

AIGHT: meer battles

AJSO: extra workshops, nog meer repetities, studie(zon)dagen.

Theaterschool Almere: zangles, workshops, stages

ICO/ Keienbende: nog meer optredens

JON: meer masterclasses, groepsrepetities, meer feedback en nog meer persoonlijke tips

Kunstbende: meer coaching, workshops, cursussen en onderlinge contacten

Kunstlinie: mogelijkheid op afstand deel te nemen aan theorielessen

NAXT: meer optredens, meer motivatie in de groep

NEST: langere optredens

NiznO: meer docenten van buiten

PCC: meer masterclasses, meer optredens, concerten, meer feedback van professionals

Spin da Ring: workshops en masterclasses

UCee: meer persoonlijke begeleiding, meer workshops

Compaen: meer culturele lessen.

Ik heb veel geleerd de afgelopen tijd en doordat ik in de talentenklas zit kan ik daar ook gebruik van maken. Ik kan laten zien wat ik allemaal in huis heb en door de kritiek die ik krijg kan ik veel leren.

Talentenklas Kunstlinie

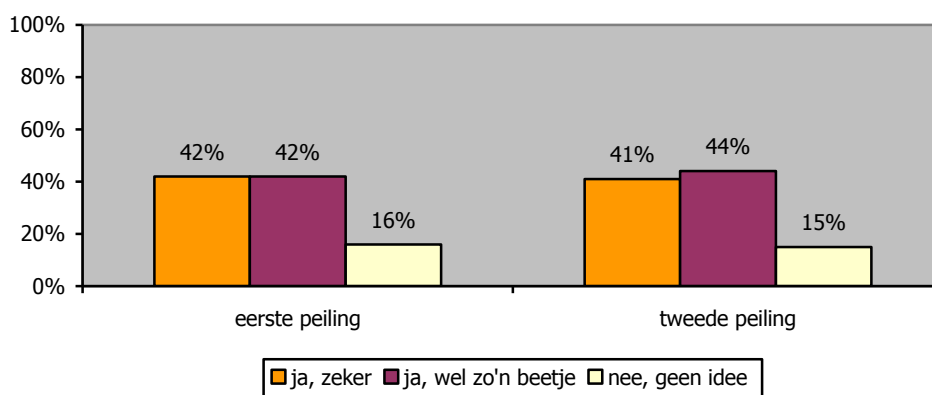
7. Toekomstplannen

Hoofdstuk 7 handelt over de toekomstplannen van de jonge talenten. In paragraaf 7.1 gaan we in op het beroepsperspectief, in paragraaf 7.2 op de schoolkeuze. Steeds worden de uitkomsten van de eerste en tweede peiling vergeleken.

7.1 Het beroepsperspectief

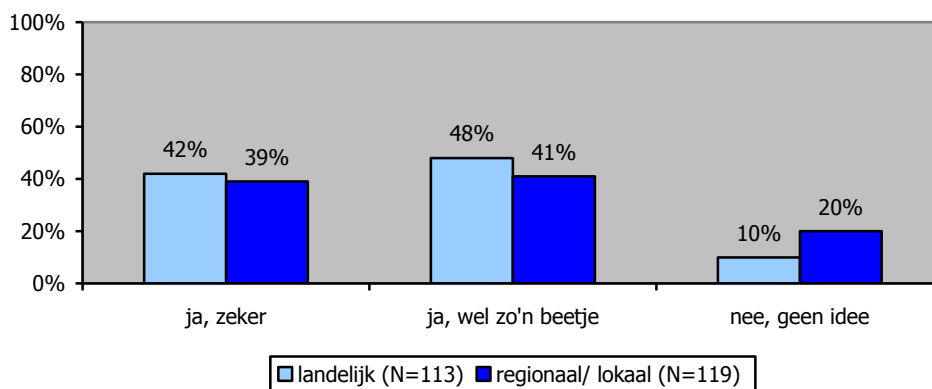
De meeste deelnemers weten (zeker of wel zo'n beetje) wat ze later willen worden. Ten opzichte van de eerste peiling zijn er nauwelijks veranderingen opgetreden (grafiek 7.1).

Grafiek 7.1: Heb je al een idee wat je later wilt worden?, eerste en tweede peiling vergeleken (N=232)

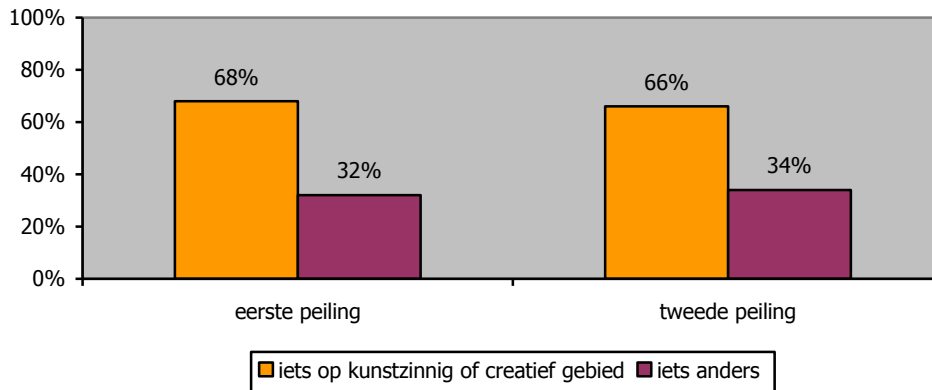
Er is nauwelijks verschil bij deze vraag tussen de diverse disciplines en tussen langlopende en kortdurende projecten. Bij de regionale/ lokale projecten hebben meer deelnemers nog geen idee wat ze later willen worden (grafiek 7.2).

Grafiek 7.2: Heb je al een idee wat je later wilt worden?, landelijke projecten en regionale/ lokale projecten vergeleken (N=232)

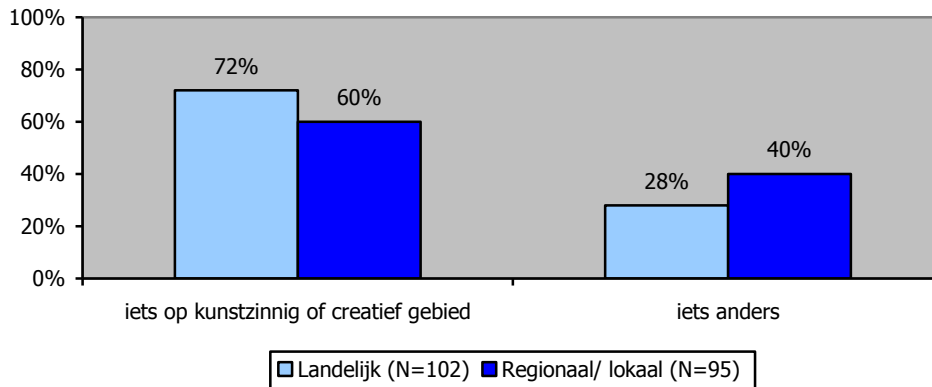
Van de deelnemers die (zeker of wel zo'n beetje) weten wat ze later willen worden, denkt twee derde (68% in de eerste peiling, 66% in de tweede peiling) aan iets op kunstzinnig of creatief gebied (grafiek 7.3).

Grafiek 7.3: Is dat iets op kunstzinnig of creatief gebied?, eerste en tweede peiling vergeleken (N=197)

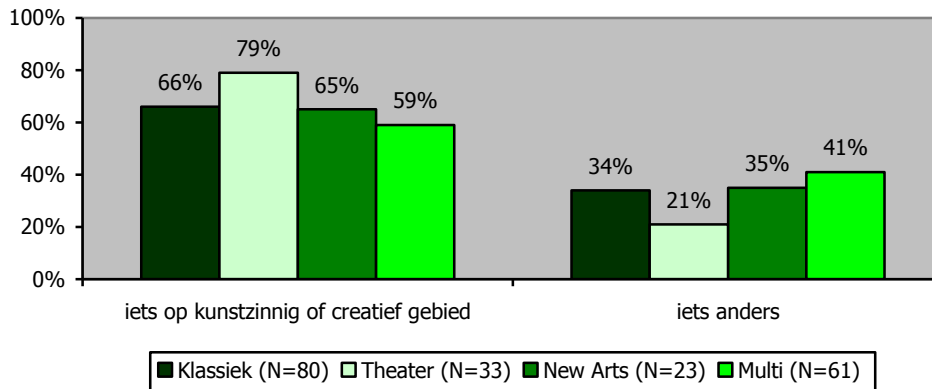
Er is bij deze vraag geen verschil tussen langlopende en kortdurende projecten. Bij landelijke projecten denken meer deelnemers aan iets op kunstzinnig of creatief gebied (grafiek 7.4).

Grafiek 7.4: Is dat iets op kunstzinnig of creatief gebied?, landelijke projecten vergeleken met regionale/ lokale projecten (N=197)

Deelnemers in de discipline theater denken het vaakst aan iets op kunstzinnig of creatief gebied (grafiek 7.5).

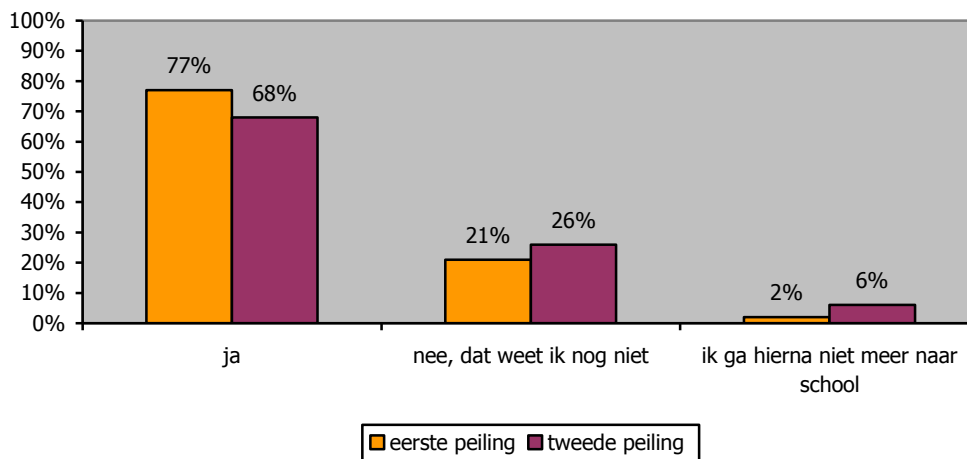
Grafiek 7.5: Is dat iets op kunstzinnig of creatief gebied?, disciplines vergeleken (N=197)

7.2 De schoolkeuze

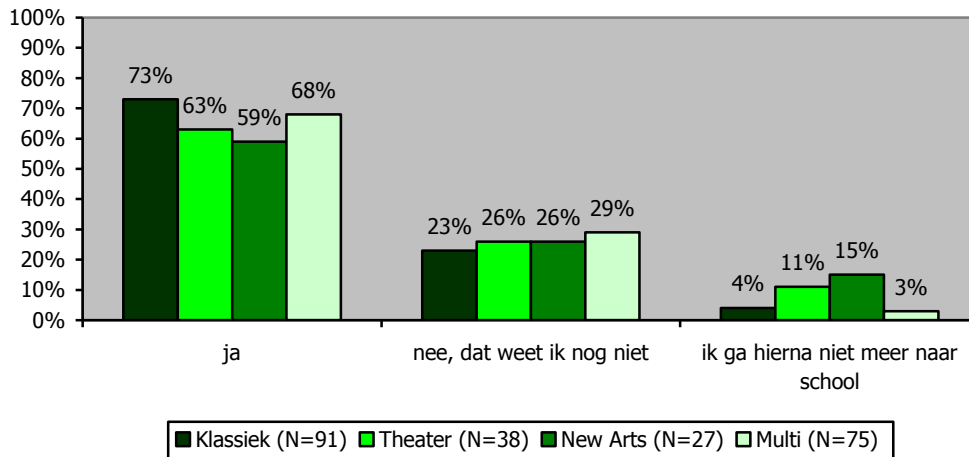
De meeste deelnemers weten al welke opleiding ze na de huidige school willen gaan volgen, maar opmerkelijk genoeg is het percentage ten opzichte van de eerste peiling iets gedaald; ten dele wordt dit verklaard doordat het aantal respondenten dat heeft besloten niet meer naar school te gaan iets is gestegen (grafiek 7.6).

Grafiek 7.6: Weet je al of je na je huidige school een volgende opleiding gaat doen? eerste en tweede peiling vergeleken (N=232)

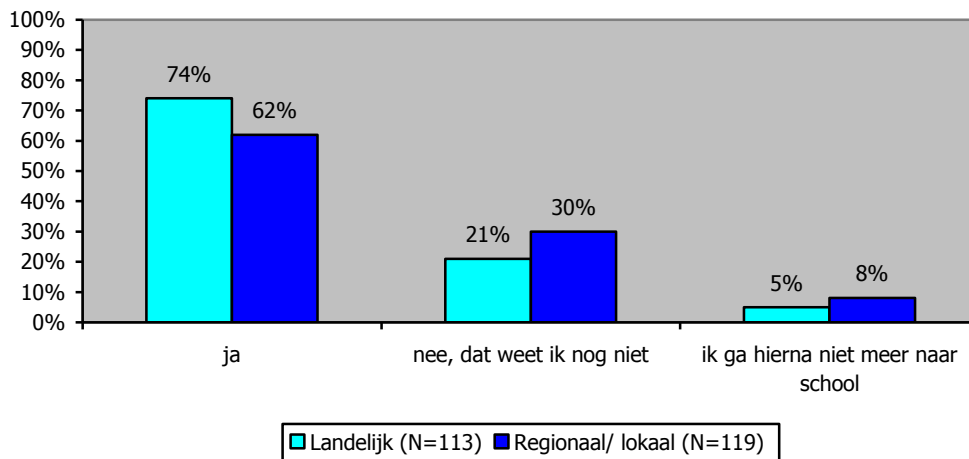
Er zijn bij deze vraag geen verschillen tussen langlopende en kortdurende projecten. Deelnemers in de disciplines new arts en theater gaan relatief vaker niet meer naar school (grafiek 7.7.).

Grafiek 7.7: Weet je al of je na je huidige school een volgende opleiding gaat doen?, disciplines vergeleken (N=232)

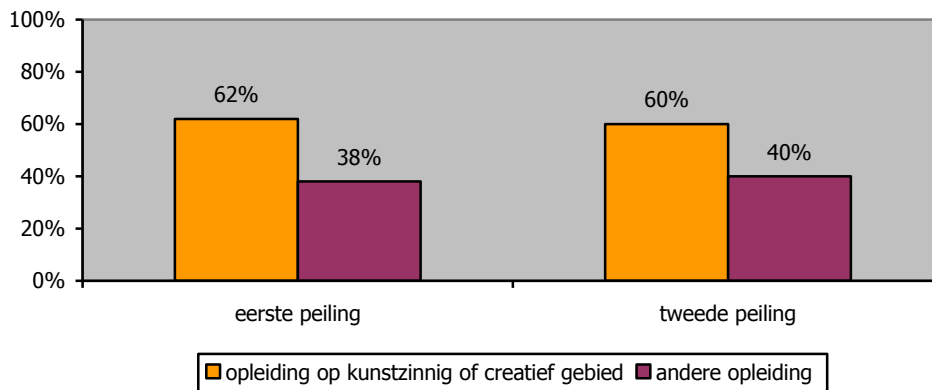
Bij landelijke projecten weten deelnemers iets vaker dan bij regionale/ lokale projecten of ze een volgende opleiding gaan doen (grafiek 7.8).

Grafiek 7.8: Weet je al of je na je huidige school een volgende opleiding gaat doen?, landelijke en regionale/ lokale projecten vergeleken (N=232)

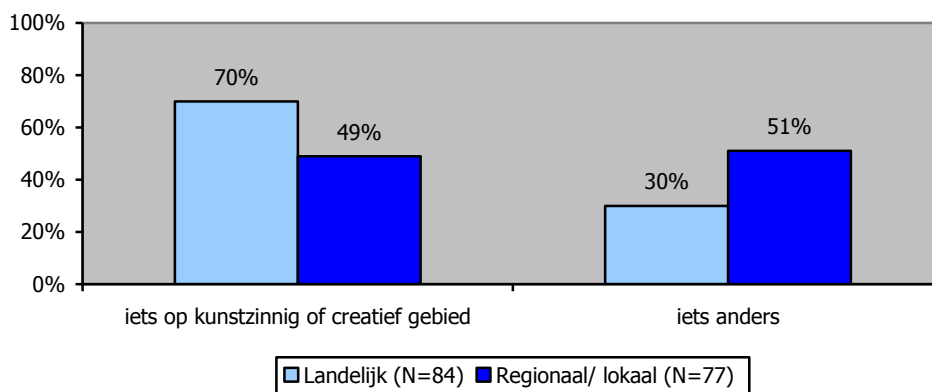
Van degenen die weten welke opleiding ze gaan volgen, gaat nog steeds bijna twee derde een opleiding op kunstzinnig of creatief gebied volgen, ruim een derde een andere opleiding (dus niet kunstzinnig of creatief) (grafiek 7.9).

Grafiek 7.9: Is dat iets op kunstzinnig of creatief gebied?, eerste en tweede peiling vergeleken (N=161)

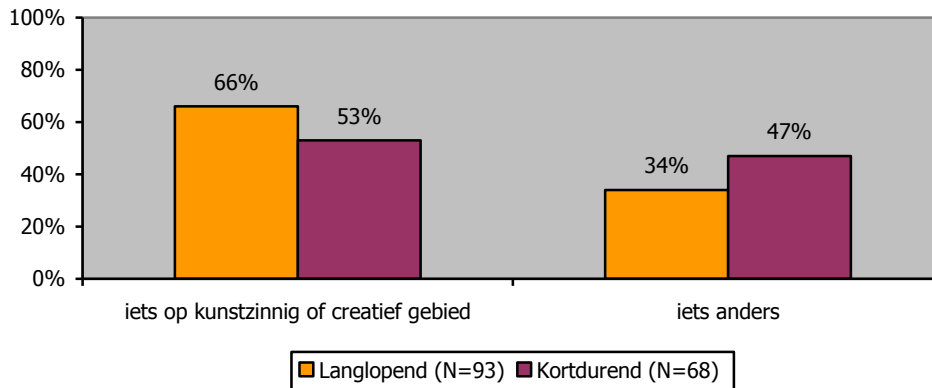
Er zijn bij deze vraag nauwelijks verschillen tussen de diverse disciplines. Deelnemers aan landelijke projecten willen in vergelijking met deelnemers aan regionale/ lokale projecten vaker een opleiding op kunstzinnig of creatief gebied volgen (grafiek 7.10).

Grafiek 7.10: Is dat iets op kunstzinnig of creatief gebied?, landelijke projecten vergeleken met regionale/ lokale projecten (N=161)

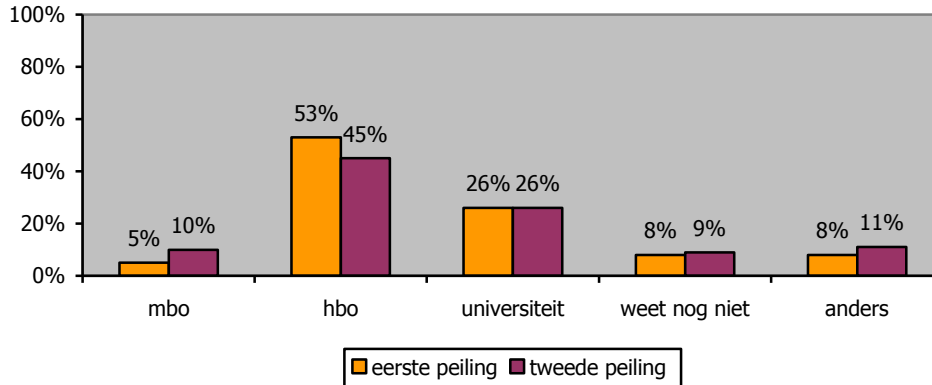
Deelnemers aan langlopende projecten willen in vergelijking met deelnemers aan kortdurende projecten vaker een opleiding op kunstzinnig of creatief gebied volgen (grafiek 7.11).

Grafiek 7.11: Is dat iets op kunstzinnig of creatief gebied?, langlopende projecten vergeleken met kortdurende projecten (N=161)

De meesten willen een hbo- of universitaire opleiding gaan volgen (grafiek 7.12).

Grafiek 7.12: Niveau opleiding die deelnemers willen gaan volgen? eerste en tweede peiling vergeleken (N=161)

Het percentage deelnemers dat een hbo-opleiding wil gaan volgen is ten opzichte van de eerste peiling iets gedaald van 53% naar 45%, maar gelet op de antwoorden bij 'anders' ligt het percentage in feite hoger:

- conservatorium misschien gecombineerd met een universitaire studie;
- universiteit of hbo;
- eerst een hbo dan een universitaire studie;
- ik wil graag of een dansopleiding (dat is vaak hbo) volgen, of aan de universiteit studeren;
- minor conservatorium en universiteit;
- conservatorium (hbo) of universiteit;
- als het kunstzinnig is waarschijnlijk hbo, zo niet dan universiteit.

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST TWEDE PEILING ONDERZOEK TALENTONTWIKKELING

Een paar maanden deed jij als (ex-)deelnemer aan mee aan een onderzoek naar talentontwikkeling. Je werd door ons verzocht een vragenlijst in te vullen. We gaven aan dat we nog twee keer een vragenlijst zouden sturen. Dit is de tweede vragenlijst. Begin volgend jaar krijg je voor het laatst een vragenlijst van ons toegezonden.

Voor ons onderzoek maar ook voor zelf is het van groot belang dat je alle vragenlijsten invult, ook als je niet meer meedoet aan de activiteiten. Want we willen juist kijken wat er met iedereen gebeurt, ook na afloop van je deelname. Net als vorige keer verloten we onder de invullers van de vragenlijst een ipad. Dus: beantwoord alsjeblieft de vragen, het kost maar een paar minuten van je tijd. En voor je het weet, ben jij straks de bezitter van een ipad!

Alvast hartstikke bedankt voor het invullen!

1. Neem je nog steeds deel?

- Ja (door naar vraag 5)
- Nee, ik ben gestopt (naar vraag 2, 3 en 4)
- Anders, nl. (door naar vraag 5)

2. Wat is de reden dat je bent gestopt?

- Het project/ de activiteit hield op
- Ik had geen zin meer
- Ik was teleurgesteld in het project/ de activiteit, omdat
- Anders, nl.

3. In welke mate heeft het project/ de activiteit volgens jou bijgedragen aan de ontwikkeling van jouw talenten?

- In sterke mate
- In enige mate
- Niet of nauwelijks
- Anders, nl.....

4. Ben je met een andere activiteit of ander project gestart waar je je talenten verder kunt ontwikkelen?

- Ja, nl.
- Nee, want
- Anders, nl.....

5. In de vorige vragenlijst vroegen we je hoeveel uur je gemiddeld per week besteed aan jouw kunstzinnige of creatieve activiteiten (dus: zingen of muziek maken of theater maken of rappen en zo). Besteed je daar op dit moment naar je gevoel meer of minder tijd aan?

- Meer (door naar vraag 6)
- Ongeveer hetzelfde (door naar vraag 7)
- Minder (door naar vraag 7)

Toelichting:

6. Komt dat volgens jou (ook) door jouw deelname aan het project/ de activiteit?

- Ja, ik denk van wel
- Nee, ik denk van niet
- Ik weet het niet

7. Kun je aangeven wat je ervaringen tot nu toe zijn met het project/ de activiteit? (Graag ook invullen als je bent gestopt)

	volstrekt niet mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	helemaal mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
1. Je leert er veel						
2. Je krijgt goede adviezen van docenten/ begeleiders						
3. Het kost je heel veel tijd.						
4. Je leert veel van de andere deelnemers						
5. Je wordt minder onzeker bij optredens						
6. Je wordt je meer bewust van wat je wilt gaan doen op kunstzinnig of creatief gebied						
7. Je krijgt veel ruimte om je verder te ontwikkelen						
8. Je moet hard werken om mee te kunnen komen						
9. De docenten/ begeleiders weten je enthousiast te maken						
10. De docenten/ begeleiders besteden veel aandacht aan elke deelnemer						
11. Er is genoeg ruimte voor eigen inbreng						
12. Het niveau sluit goed aan op wat je al kunt.						
13. De contacten met de andere cursisten zijn meestal goed.						
14. Je leert hier dingen die je nergens anders zou kunnen leren						
15. De sociale contacten die je opdoet zijn erg belangrijk						
16. Je neemt ook gewoon voor de gezelligheid deel.						
17. Je wordt je meer bewust van wat je in je verdere leven wilt doen						
18. Het helpt je straks de juiste opleiding of het juiste beroep te kiezen						
19. Het helpt je straks om (inter)nationaal door te breken.						
20. Je krijgt er meer zelfvertrouwen door.						

8. Kun je in enkele woorden of zinnen aangeven wat voor jou de waarde is (of was) van jouw deelname?

9. Kun je met enkele woorden of zinnen aangeven wat jou zou helpen je talenten (nog) verder te ontwikkelen?

10. Geef aan in hoeverre je het eens of niet eens bent met onderstaande uitspraken over je ouders (moeder en/of vader) :

	Nee, volstrekt niet mee eens	Nee, <u>niet</u> mee eens	Neutraal/ weet niet	Ja, mee eens	Ja, helemaal mee eens
Mijn ouders zijn er trots op dat ik iets kunstzinnigs of creatiefs doe					
Mijn ouders hebben belangstelling voor wat ik op kunstzinnig of creatief gebied doe					
Mijn ouders moedigen mij aan om door te gaan met mijn kunstzinnige of creatieve activiteiten					
Mijn ouders vinden het belangrijk dat ik mijn best doe in mijn kunstzinnige of creatieve activiteiten					
Mijn ouders helpen mij met vervoer naar plaatsen waar ik voor mijn kunstzinnige activiteiten moet zijn					
Mijn ouders vinden het belangrijk hoe begeleiders of docenten mijn kunstzinnige of creatieve prestaties beoordelen					
Mijn ouders betalen mee aan mijn kunstzinnige activiteiten					
Mijn ouders vinden dat ik meer aan school en minder aan kunstzinnige of creatieve activiteiten moet doen					

11. Heb je al een idee wat je later wilt worden?

- ja, zeker
- ja, wel zo'n beetje
- nee, geen idee

Zo ja, is dat iets op kunstzinnig of creatief gebied of iets anders?

- iets op kunstzinnig of creatief gebied
- iets anders, namelijk

12. Weet je al of je na je huidige school een volgende opleiding gaat doen?

- ja
- nee, dat weet ik (nog) niet
- ik ga hierna niet meer naar school

Zo ja, is dat een opleiding op kunstzinnig of creatief gebied?

- ja, een kunstzinnige of creatieve opleiding
- nee, een andere opleiding (niet kunstzinnig of creatief)

Is dat een mbo-opleiding, een hbo-opleiding of een universitaire studie?

- middelbaar beroepsonderwijs
- hoger beroepsonderwijs
- universiteit
- anders, namelijk
- weet ik (nog) niet

Tot slot willen we nog iets meer weten over jou.

13. Vind jij jezelf een talent? (op het gebied van muziek maken, zingen, toneel spelen, rappen e.d.)

- Ja (door naar vraag 14)
- Weet ik (nog) niet (door naar vraag 15)
- Nee (door naar vraag 15)

14. Hoe kom je volgens jou aan die talenten? (je mag meerdere antwoorden aankruisen)

- Die had ik al heel jong als kind
- Die heb ik op school kunnen ontwikkelen
- Die heb ik op latere leeftijd buiten school kunnen ontwikkelen
- Anders, nl.....

15. Geef aan in welke mate onderstaande stellingen op jou van toepassing zijn:

	helemaal mee oneens	een beetje mee oneens	weet niet/ neutraal	een beetje mee eens	helemaal mee eens
Mensen zeggen dat ik een ijzeren discipline heb					
Ik ben lui					
Ik zou willen dat ik meer zelfdiscipline had					
Ik doe soms dingen die slecht voor me zijn, maar die wel heel leuk					
Ik ben in staat om mijzelf doelen op lange termijn te stellen en daaraan hard te werken					
Plezier en leuke dingen leiden mij soms af van het werk dat gedaan moet worden					
Ik vind het moeilijk om te stoppen met slechte gewoontes.					
Ik weiger zaken die slecht voor me zijn.					
Ik doe vaak dingen zonder over alternatieven na te denken.					
Ik heb moeite mij lang te concentreren.					
Ik kan goed verleidingen weerstaan.					
Ik heb moeite om met slechte gewoontes te stoppen.					
Ik zeg soms dingen die ik beter niet had kunnen zeggen.					

16. Geef aan in welke mate onderstaande stellingen op jou van toepassing zijn bij jouw kunstbeoefening:

	helemaal mee oneens	een beetje mee oneens	weet niet/ neutraal	een beetje mee eens	helemaal mee eens
Ik wil graag nieuwe dingen leren					
Ik heb er plezier in om kunst te beoefenen					
Ik wil graag dat vrienden denken dat ik heel goed ben in kunstbeoefening					
Kunstbeoefening zorgt ervoor dat ik gewaardeerd wordt door de mensen in mijn omgeving.					
Als ik niet goed presteer bij de kunstbeoefening, krijg ik problemen met mijn ouders					
Ik doe aan kunstbeoefening vanwege de kick die ik ervaar als ik ermee bezig ben					
Het geeft me veel voldoening als ik moeilijke technieken of vaardigheden leer beheersen					
Ik wil later aanzien krijgen als kunstenaar					
Ik heb er plezier in om te ontdekken hoe ik steeds beter kan presteren.					
Ik wil later veel geld verdienen als kunstenaar.					

Begin volgend jaar vragen we je voor de laatste maal een vragenlijst in te vullen.

Bedankt!